Муниципальное бюджетное общеобразовательное учреждение
«Ярабайкасинская средняя общеобразовательная школа»
Моргаушского района Чувашской Республики

УТВЕРЖДЕНА
решением педагогического совета
от 30.08.2017г. протокол № 1

Рабочая программа учебного предмета
«Литературное чтение (на чувашском языке)»
в соответствии с ФГОС НОО
для 1-4 классов
(предметная область «Родной язык и литературное чтение на родном языке»)

По программе: 1 класс – 33ч. (в неделю 1 ч.)
2-3 кл. - 102 ч. (в неделю по 3 ч.)
4 кл. - 68 ч. (в неделю 2 ч)

Составители:
учителя начальных классов
Воробьева Валерия Витальевна,
Григорьева Людмила Петровна,
Сорокина Лия Петровна,
Ядыкова Лидия Аркадьевна.

Ярабайкасы – 2017

1.Предмета вĕрентнĕ май планлакан результатсем

Личностные результаты / Харкамлăх результачĕсем:

-тăван халăхăн авалхи кун-çулĕпе, унăн тĕрлĕ тапхăрта палăрнă ывăл-хĕрĕпе, вĕсен пархатарлă ĕçĕсемпе паллашнă май харкам мĕнле халăхран тухнине ăша хуни, çакăнпа мăнаçланас туйăм çирĕпленни;

-тăван халăх культурин, халăх сăмахлăхĕн тытăмĕпе ăшлăхĕ мĕн тери пуян пулнине курма, несĕлĕмĕрсем, ăна ĕмĕрсем хушши упраса, туптаса паянхи куна çитерме пултарнине аса хывма пуçлани.

Ĕç результачĕсем (харкамлах, предметсен перлехле, пайрамла результачесем)

Харкам (личностные) результатсем ачасем хăйсен социумри вырăнне ăнланассипе, вĕсен тĕнче курăмне йĕркелессипе, тĕрлĕ халăх çыннисен культурине ăнланса йышăнма, тантăшĕсемпе тата аслисемпе тĕрлĕ лару-тăрура хутшăнма вĕрентессипе, вĕренӳ ĕçне сăлтавлама, вĕренекен яваплăхне ăнланса ăса хывма пулăшассипе çыхăнса тăраççĕ.

Предметсен пĕрлĕхлĕ результачĕсем (метапредметные) содержанийĕнче палăртнă ăслай-хăнăхусем, компетенцисем пуçламăш шкулти ытти предметсене вĕрентнĕ май йĕркеленсе пымалла. Ку вăл ачасене вĕренӳ тĕллевĕпе задачисене ăса хывма, асра тытма, вĕсене татса пама май паракан çул-йĕре шырама вĕренсе пырасси; вĕренӳри тĕп ăнлавсене уçăмласси; вĕренӳ ĕçĕмĕсене (учебные действия) алла илесси. Уйрăм предметăн ятарлă результачĕсем пĕр-пĕр предмета вĕрентнĕ май йĕркеленекен ятарлă ăслай-хăнăхусем, компетенцисем кĕреççĕ.

УВЁсене калăплас тĕлĕшĕнчен çапларах результатсем пулмалла: Кăмăл-сипете аталантарасси:

- ачасене «тăван кĕтес», «Тăван çĕр-шыв» ăнлавсене уçăмлатма, харпăр хăй пурăнакан вырăна юратма, сыхлама хăнăхтарасси; тăван тавралăх, тăван кĕтес çинчен ытларах пĕлме хавхалантарасси; патриотлăхпа гражданлăх туйăмĕсене тарăнлатасси;
- харкам мĕнле халăхран тухнине ăса хывмалла, унăн çакăнпа мăнаçланас туйăм аталанмалла;
-аваллăха тĕпчени кирлине, халăх ĕмĕрсем хушши упранă мула хаклама вĕрентни ; халăхăн чи пысăк мулĕ – унăн чĕлхи, йăли – йĕрки уявĕсем пулнине вĕрентни;
- чăвашсем ĕçчен халăх пулнине, ачисене çамрăклах ĕçе хăнăхтарнине, аслисен сăмахне итлемеллине, тăвансене пулăшмаллине, ваттисене хисеплемеллине, хăйсене çын çинче тирпейлĕ тытмаллине палăртса хурасси;
- чĕлхе илемлĕхпе тасалăхне çирĕп тытса пыма хăнăхни;
- туссене пĕр-пĕрне пулăшмаллине, вылянă чух кăмăллă та ăшă пиллĕ пулмаллине асăрхаттарасси;
-чĕр чунсене юратма , вĕсем те çынсем пекех туйма пултарнине, хăйсене майлă ăсĕ пуррине палăртма вĕрентесси;
- йывăр вăхăтра пулăшма, ырри усаллине çĕнтерессе шанса пурăнма , кăмăллă, пĕр – пĕринпе килĕштерсе пурăнма вĕрентни;
- шӳте ăнланма, ачасене хăйсене шӳтлеме вĕрентсе пыни, - çирĕп те тӳрĕ кăмăллă пулма вĕрентни çыннăнне ыйтмасăр илмелле маррине ăнлантарни;
- туслăх туйăмĕсене упрама хăнăхтарасси; - çут çанталăк илемне асăрхама, унпа килленме хавхалантарасси;
- тăвăнлăах туйăмĕсене хаклама, çывăх çынсене юратма, вĕсене хисеплеме хавхалантарасси.

Универсаллă вĕренӳ ĕç-хĕлĕсем:

- ачасене кун йĕркине пăхăнма, учитель вуланине итлеме тата ăнланма, хăйсен туйăмĕсене сăнаса пама хăнăхтарасси;
-автор кăмăлне асăрхама, харпăр хăй кăмăл-туйăмне сăнама, палăртма хăнăхтарасси;
- ачасен илемлĕ, палăртуллă вуланине аталантарасси, вуласа тухни тăрăх ыйтусем лартасси тата вĕсем çине туллин хуравласси, хăйсен шухăшне уçăмлă палăртма вĕрентесси;
- группăсемпе мăшăрпа ĕçлеме хăнăхтарасси; ачасене хăйсен ĕçне хаклама вĕрентесси;
-тĕрлĕ жанăрлă хайлавсен хăйьевĕрлĕхне курма вĕсене уйăрса илме вĕрентесси;
- публицистика хайлвĕн тĕп паллисемпе тата уйрăмлăхĕсемпе паллаштарасси;
- харкам тĕллĕн шухăшлама , шухăшĕсене хăйсен сăмахĕсемпе палăртма пĕлни;

- ачасен вулав пахалăхĕсене (тĕрĕслĕхне, палăртулăхне) аталантарасси;
- сăнарсен ĕçне хаклама пĕлесси; - вулавçă тавракурăмне калăпласси, харкам тĕллĕн вулас опыта тарăнлатасси;
- вăлтса каланине ăнланма вĕрентесси;
- диалога хутшăнас, палăртса вулас, хатĕр леннĕ хыççăн тата хатĕрленмесĕр каласа парас хăнăхусене тарăнлатасси;
- сасса тĕрĕс улăштарса вулас ăслайсене аталантарасси;
- презентации тăвас, хўтĕлес ăслая аталантарасси.

Предмет ăшĕнчи пĕлў, хăнăху:

- шкул йĕркисемпе паллаштарасси, вĕсене ăнланса, ăса хывса куллен пурнăçлаттарасси, çыхăнуллă калаçма вĕрентесси;
- илемлĕ хайлав, автор, хайлаври сăнарсем, хайлавра сăнланă ĕç йĕрки ăнлавсемпе паллаштарасси, вĕсене туйма, ăнланма вĕрентме пуçласси;
- -хайлавсен тĕрлĕ (илемлĕ, ăслăх) тĕсĕсене уйăрма, вĕсен уйрăмлăхĕсемпе хăйьевĕрлĕхне курма вĕрентсе пырасси;
-палăртуллă вулав ăслайĕсене аталантарасси;
-сăвăсенче туйăм мĕнле аталанса пынине сăнама хăнăхтарасси;
-хайлав чĕлхине туйма, сăнарлăх, палăртулăх мелĕсене ăнланма вĕрентсе пырасси;
-ăслăх хайлавĕсене йышăнма, ăнланма пĕлнине аталантарасси;
- илемлĕ хайлав уйрăмлăхĕсемпе хăйьевĕрлĕхне курма вĕрентсе пырасси, ăна ытти хайлавсенчен уйăрса илме вĕрентесси;
- калаври тĕп сăнарсене тупасси, калава пайсем çине уйăрасси;
- халăх сăмахлăхĕнчи тĕрлĕ сăвăсене танлаштарма, вĕсене кăмăл-туйăма палăртса, артикуляцие çирĕплетесси;
- юмахсен тĕсне(чĕр чун, йăла, асамлă юмах) палăртас, ĕнентерсе çирĕплетес пултарулăхне аталантарасси; юмах логикине, сюжетне сăнатарасси;
- халăх сăмахлăхĕнчи юмах-халапсен, сăвă-юрăсен пĕтĕмĕшле авторĕ халăх пулнине ăнлантарасси;
- хăвăрткаларăшсене такăнмасăр калама вĕрентни, артикуляцие çирĕплетни;
- халапсене илемлĕ – сасса кирлĕ пек улăштарса, харпăр хăй унта пулса курнă евĕр каласа пама хăнăхтарасси, халапа пурнăçпа çыхăнтарма вĕрентесси;
-«танлаштару», «эпитет» ăнлавсене ăнланасси: вĕсене уйăрма пĕлесси, калав. Сăнлав, уйлав ăнлавсене çирĕплетесси,калуллă тата сăнлавлă калавсене танлаштарса сăнасси;
- сăмах искусствин сăнарлăхĕпе илемне туйма вĕрентесси;
- прозăпа илемлĕ хайлавсем те сăвăласа çырни евĕр кĕвĕленме пултарнине асăрхасси;
- шўтлĕ хайлавсене туйăмлă йышăнма хăнăхтарасси, шўтлĕ хайлавсен хйнеъевĕрлĕхне сăнаттарасси;
- калаври ĕçсен аталанăвне; сăнаттарасси; чи çивĕч саманта палăртма вĕрентеси;
- текстра автор турремен каламан шухăша кăтартасси; тимлĕ вулав ăслайĕсене аталантарасси;
-информацин тĕрлĕ çăлкуçĕпе ĕçлеме хăнăхтарасси

Йĕркелў (регулятивлă):

- ĕçе пурнăçлассипе унăн результачĕсен хăш – пĕр тапхăрĕсене харкам тĕллĕнех тĕрĕслесе тăма.

Хутшăну (коммуникативлă) УВĔсем тĕлĕшĕнчен ача вĕренсе çитет: юнашар ларакан ачапа пĕрле, пĕчĕк тата пысăкрах ушкăнсенче ĕçлеме: рольсене валеçсе илме, ушкăнри ĕçсен харкам пайне пурнăçлама, ăна ушкăнпа килĕштерме;харкам шух ăшнеăнлантарма; текстра вăл е ку сăнар хăтланăшĕн сăлтавне ăнлантаракан саманта тупма.

Харкамлăх УВĔсем тĕлĕшĕнчен ачан харкам мĕнле халăхран тухнине ăса хывмалла, унăн çакăнпа мăнаçланас туйăм аталанмалла;сăнарсен ĕçĕ – хĕлĕпе хăтланăшĕсене, кăмăл – туйăмне тишкернĕ май пĕтĕм этемлĕх сума сăвакан пахалăхсене ăнкармалла, ырăпа усала уяма вĕренмелле; илемлĕ хайлавсем вуланă – тишкернĕ май ачасен илемлĕхпе сăнарлăх туйăмĕ аталанмалла.

Ăса хывмалли ăслайсемпе хăнăхусене çапларах палăртатпăр:

Вулав хăнăхăвĕсем:

• тĕрĕс, ăнланса, пĕр тикĕссĕн, сăмахсене вакламасăр (кăткăс тытăмлă сăмахсене – сыпăкласа) вуласси;
• вулав хăвăртлăхĕ минутра 50 сăмахран кая мар пулмалла (ăшра вуланă чухне сăмах шучĕ 60 таран ӳсмелле);
• вуланă чух шухăша пăсмасăр, тĕрĕс чарăнусем туса сывлăш çавăрса ярасси, текстра паллакан тата палламан сăмахсене уйăрасси;
• хутсăр предложенин пур тĕсĕсене те тĕрĕс интонаципе вуласси; пĕлтерĕшне тата шухăшне кура текста хăвăрт е хуллен, сасса хăпартса е хăпартмасăр вуласси.

Текстпа ĕçлесси:

• тест ятне ăнлантарасси;
• учитель ертсе пынипе текста, ĕçсен йĕркине кура пĕлтерĕшлĕпайсене уйăрасси, вĕсене ят парасси (план тăвасси);
• ансат план тăрăх хайлава асăмласа каласа парасси;
• харкам шухăша текстри тĕслĕхсемпе çирĕплетесси;
• учитель пулăшнипе хайлавăн тĕп шухăшне палăртасси;
• юмаха, калава, сăвва пĕр – пĕринчен уйăрса илесси;
• текста пахаласси;
• вуланă текст тăрăх сăмахлă ӳкерчĕксем тăвасси;

Пуплеве аталантарасси:

• текстра тĕл пулакан çĕнĕ сăмахсен пĕлтерĕшне уçăмлатасси;
• пулăма, сăнарсене сăнлама сăмахсен ретĕнчен вырăнлăраххисене, витĕмлĕреххисене суйласа илесси;
• сăмахăн тӳрĕ тата куçăмлă пĕлтерĕшĕсене палăртасси;
• чĕлхе туйăмне çивĕчлетесси;
• нумай пĕлтерĕшлĕ сăмахсен пĕлтерĕшĕсене ăнкарма, сăмах пулăвне чухлама хăнăхасси; • сасăллă пуплевĕн пысăк пĕлтерĕшлĕ мелĕсене – хăвăртлăха, янăравлăха, сасă хулăнăш – çинçĕшне, кĕвĕлĕхне кирлĕ пек улăштарма вĕренесси.

Литература теорийĕн никĕсĕсем:

• илемлĕ литература хайлавĕсемпе фольклор хайлавĕсене, вĕсен жанрĕсене уйăрма вĕренсе пырасси;
• хайлав тытăмне ăнланасси (композиции, сюжет);
• сăнарсен ĕçĕсемпе хăтланăвĕсене сăлтавласси;
• хайлаври сăнлăх тата сăнарлăх.
• пултарулăх хатĕрĕсене курма, вĕсемпе усă курма хăнăхасси.

Ачасен **хуравĕсем тăрăх вĕсен çак ăслай хăнăхăвĕсене** йĕрлеме, палăртма май пултăр:
• ача хайлавра сăнланă пулăма сăнарланă ĕçсене мĕн таран йышăнни – ăнланни;
• вăл хăйĕн кăмăл – туйăмĕ мĕнле улшăннине сăнама пултарни;
• хайлаври эпизодсем хушшинчи çыхăнăва курма: унти сăнласен пĕлтерĕшне, сăнарсен характерĕсене сăнама, хайлавăн содержанийĕпе формин шайлашăвне ăнланма пĕлни;
• хайлавăн тĕп шухăшне ăнланма, харкам тĕллĕн пĕтĕмлетӳсем тума.

Тишкерӳ уйрăм ăслайĕсем:

• чĕлхен сăнарлăхпа палăртулăх хатĕрĕсене вĕсен хайлаври вырăнĕпе тӳпине кура тишкерме пĕлни; хайлавра автор сăнарланă ӳкерчĕке куçкĕрет кăларма пултарни;
• хайлавра çыхăнусемпе хутшăнусене курма, сăлтавлама пĕлни;
• хайлаври сăнара пĕрлĕхлĕ йышăнма пултарни;
• автор мĕнле пăхнине, мĕнле кăмăлпа каласа панине, унăн позицине курма пĕлни;
• хайлав тĕп шухăшне ăнланма пултарни.

Пуçламăш шкултан вĕренсе тухаканăн ç а к н а п ĕ л м е л л е (ăнланмалла):
- вĕреннĕ литература хайлавĕсен ятне, тĕп содержанине. çакна т у м а п у л т а р м а л л а:
-кĕнеке элеменчĕсене (хуплашка, титул листи, тупмалли, ӳкерчĕк, аннотации) уйăрма;
- илемлĕ хайлав текстне ăшра вуласа ăнланма;
- хайлавăн темипе тĕп шухăшне палăртма;

- вуланин содержанине каласа пама;
- текста пĕлтерĕшлĕ пайсене уйăрама, текстăн ансат плане тума;
- текст çине таянса пĕчĕкçĕ монолог ăслама, ĕçсене, геройсене хак пама;
- сăвăллă хайлавсене пăхмасăр каласа пама;
- сĕннĕ тема тăрăх сăмах вĕççĕн пĕчĕкçĕ текст ăслама;
- тĕслĕх вырăнне фольклор хайлавĕсемпе усă курма;
- илемлĕ литература жанрĕсене (юмах, калав, юптару), халăх юмахĕсене тата литература (автор) юмахĕсене пĕр – пĕринчен уйăрма;
- вĕреннĕ материалтан суйласа илнĕ тĕрлĕ темăллă хайлавсен тĕслĕхĕсене асăнма;
- туяннă пĕлӳсене тата ăслайсемпе практикăра тата кулленхи пурнăçра усă курма;
- харкам тĕллĕн кĕнеке вуланă чухне;
- харкам тĕллĕн кĕнеке суйланă, унăн содержанине кĕнеке элеменчĕсем çине таянса палăртнă чухне;
- тĕрлĕ информацм хатĕрĕсемпе (словарьсемпе, справочниксемпе, энциклопедисемпе, электрон пособийĕсемпе) ĕçленĕ чухне.

2. **Литература вулавĕ предметăн тытăмĕ**

1 класс

Класс тулашĕнчи вулав *(33 сех)*

Пĕрремĕш класăн 1-мĕш çур çулĕнче ачасен вулав хăнăхăвĕсем йĕркеленсе çитеймен пирки литература итлевĕсем пулаççĕ. Литература итлевĕн тĕп тĕллевĕсем тесе çаксене палăртатпăр:

- ачасене литература хайлавĕсемпе кăсăклантарса ярасси, илемлĕ хайлавсене итлесе ăнланма, ăса хывма вĕрентсе пырасси;
- ачасенче ырăпа усала, хурапа шурра туяс туйăма, илем сисĕмне амалантарса ярасси, тĕнче курăмне анлăлатасси;
- ачасен ăнлав пултарулăхне амалантарасси.

Вĕрентӳ задачисемпе пулас результачĕсене, йĕркелеме палăртнă компетенцисене шута илсе ĕçе 4 тапхăра пайлама пулать.

1-мĕш тапхăр. Илемлĕ хайлав çинчен пĕтĕмĕшле ăнланасси. Проза тата поэзи хайлавĕсем. Вĕсене итлеме-тăнлама, йышăнма вĕренсе пырасси.

2-мĕш тапхăр. Халăх сăмахлăхĕ. Вак жанрсем. Юмахсем. Халăх сăмахлăхĕн хайлавĕсем сăмах вĕççĕн çӳренине, вĕсен авторĕ çуккине ăнланасси. Вак жанрсемпе паллашасси: вĕсен тĕслĕхĕсене итлесси. Тупмалли юмахсемпе пулмасла халапсем хайласси.

3-мĕш тапхăр. Литература хайлавĕ. Унăн ячĕ. Шӳтлĕ хайлавсем. Вĕсене калас уйрăмлăхсем (интонаци, сасă вăйĕпе çӳллĕшĕ, пуплев хăвăртлăхĕ, пит-куçпа кӳлепе хусканăвĕсем). Шӳте ăнланма вĕренсе пырасси.

4-мĕш тапхăр. Литература жанрĕсем (калав тата сăвă), вĕсене уйăрма, вĕсен уйрăмлăхĕсене ăнкарма, тĕслĕхĕсене итлеме-тăнлама, йышăнма вĕренсе пырасси.

2-мĕш çур çулта ачасем пуçламăш вулав хăнăхăвĕсем туянса çитереççĕ, вĕсен итлев хăнăхăвĕсем калăпланнă теме пулать.

Литература вулавĕ темиçе тĕллеве пĕрлĕхлĕн пурнăçа кĕртме май панине (вулама, текстпа ĕçлеме тата литература хайлавне ăн- ланма, тишкерме вĕрентесси; кĕнекене юратма, унпа ĕçлеме, харпăр хăй тĕллĕн вулама хăнăхтарасси) шута илсе уроксен пайрам тата харкам тĕллевĕсем анлăланаççĕ. Çапах та вĕсем пĕрремĕш çур çултисенчен пачах, принциплă уйрăлса тăмаççĕ. Вĕсем çинче никĕсленсе вĕсен анлăрах та тарăнрах тăсăмĕ пулаççĕ.

Иккĕмĕш çур çулти уроксене, вĕсен тĕллевĕсемпе задачисене, йĕркелемелли ăслай-ăнланусене (компетенцисене) шута илсе, тĕпрен илсен 2 тапхăра уйăрма пулать.

1-мĕш тапхăр. Халăх сăмахлăхĕ.

Иккĕмĕш çур çулта ачасен халăх сăмахлăхне вĕренесси самай анлăрах пулмалла; жанр тĕлĕшĕнчен те, пĕлӳ-ăслай тĕлĕшĕнчен те.

2-мĕш тапхăр. Литература тĕсĕсем (жанресем) (калав, сăвă, юптару).

Сехетсене уйăрни
1 класс

№ п/п	Раздел	Сехетсен шучĕ
1	Шкула каяр-ха вĕренме	2 сех.
2	Халăх сăмахлăхĕ	4 сех.
3	Юмах юпа тăрринче…	1 сех.
4	Вăйă вылятпăр	2 сех.
5	Теттесем	1 сех.
6	Ачасем çинчен	2 сех.
7	Чĕр чунсем çинчен	3 сех.
8	Тавралăх асамлăхĕнче	1 сех.
9	Килсе çитрĕ хаваслă хĕл	3 сех.
10	Ача – пăча сăмахлăхĕ	3 сех.
11	Юмах ятăм, юптартăм	1 сех.
12	Пирĕн вăйă-кулă	1 сех.
13	Ачасем çинчен	4 сех.
14	Чĕр чунсем çинчен	3 сех.
15	Тавралăх – асамлă тĕнче	2 сех.

2 класс

Шкула каяр-ха вĕренме. (2сех.) Эпĕ иккĕмĕш класс ачи.«Илемлĕ хайлав», «автор», «хайлаври сăнарсем», «хайлавра сăнланă ĕç йĕрки» ăнлавсем.

Мĕн-ши вăл Тăван çĕршыв. (7сех.) Савнă çĕр, Чăваш çĕр-шывĕ. Публицистика хайлавĕн тĕп уйрăмлăхĕ. Сăвăласа çырнă хайлав. Илемлĕ хайлав; Хаçат-журналсенче тĕл пулакан текстсем.Ăслăх хайлавĕ; унăн тытăмĕпе чĕлхи. Класс тулашĕнчи вулав. Ылтăн тумлă кĕркунне.

Халăх сăмахлăхĕнчен (12 сех.) Сăвăласа çырнă илемлĕ хайлав. Халăх сăмахлăхĕ. Тупмалли юмахсем. Пулмасла халапсем. Хутлам е вĕççĕр такмаксем. Йăла юррисем. Вăйă юррисем. Çăварни. Пуплешӳ сăввисем. КТВ. Кил-йыш. Ачасен пурнăçĕ. Чăвашсен ача-пăча вăййисем. Улăп халапĕсем. Улăп халапĕсем.

Кĕркунне.(6 сех.) Сывă пул, çу кунĕ.П.Эйзин, Кĕр иртрĕ.В.Ямаш. Кĕр çитрĕ. М.Трубина, Ылтăн çумăр. Н.Сладков. Симĕс çумăр. Н.Теветкел, Эсир пакшанна курнă-и?Г.Харлампьев. Хура кĕркунне. С.Сарпай, Кĕркунне. В.Аптраман. Тăрнасем. И.Микулайĕ, Хĕл ларас умĕн. С.Аксаков. КТВ. Чĕр чунсем – пирĕн туссем.

Эпир – туслă та хаваслă ачасем.(6 сех.)Шкул ачи. П.Хусанкай, Сапăрлăх çинчен. С.Иванов.Чăрсăр автансем. А.Кăлкан, Алюшпа Кĕтерук. В.Осеева. КТВ. Сăпайлă, ырă кăмăллă пулма мĕн пĕчĕкрен вĕрен. Сылтăм алăпа сулахай алă. Шухши Иванĕ. Микула пичче кучченеçĕ. О.Савандеева. Вăт епле пулăшать. А.Барто, Çӳпçе. И.Малкай.

Тăван кил-йышра. (3 сех.) Хăш вăхăтра çывăрать-ши анне? Б.Данилов. КТВ. Пирĕн кил-йыш. Ан кӳренсем, атте! В.Сухомлинский.

Юмахсем. (9 сех.) Кинеми, мăнукĕ тата чăпар чăх. Çăткăн упа çурисем. Венгр халăх юмахĕ. Шиклĕ шăши. Н.Иванов. Çилпе хĕвел. КТВ. Юмах тĕнчинче. Сарă аист. Китай халăх юмахĕ. Ухмах Иван. Чăваш халăх юмахĕ. Çырлана кайсан. Н.Карай. Кӳлĕ. Ю.Ярмыш, Пуртă. А.Толстой.

Хĕл (9 сех). Юр çунă. А.Алка, Юр. Н.Шелепи.Çĕнĕ çул юрри. А.Алка. Раштав уйăхĕ. Н.Матвеев. Хĕллехи каç. А.Пушкин (П.Хусанкай куçарнă) Хĕллехи вăрман. Х.Çеменĕ. КТВ.Хĕл каçакан вĕçен кайăксем. Кукăр сăмса. Г.Луч. Хĕл каçни. Н.Сладков. Юр пике. В.Эктел.

Ĕç телей те савăнăç кӳрет.(8 сех.) Эпĕ сехет çĕмĕрни. И.Яковлев. КТВ. Ырă ĕçсем пурнăçа илем кӳреççĕ. Мухтанчăк çерçи (юмах). Н.Иванов. Куршанак çыпăçрĕ. Шухши Иванĕ.

Кулачă (юмах) И.Яковлев, Ĕçчен Нарспи. К.Иванов. Пахча хуралçи. Н.Иванов. Кăткă Арăсланĕ. Петĕр Яккусен. КТВ. Пирĕн йăла-йĕрке.

Чĕр чунсем – пирĕн туссем (13 сех.) Тискер кайăксем. М.Пришвин. Ай, пакша! Г.Луч. КТВ.Тĕлĕнмелли, пĕлмелли – кашни утăмрах. Пурăш. Хв.Уяр, Кăткăсем. А.Хум. Чĕкеçсем мĕншĕн сивĕннĕ? Г.Луч. Юрă ăстисем. Г.Харлампьев. Çăмăлттай. М.Пришвин. Чăх чĕппи. К.Чуковский çырни тăрăх. КТВ. Паттăр та хăюллă çынсем çинчен. Мăр-мăр кушак мĕнрен тĕлĕннĕ. В.Сухомлинский. Çырла пиçсен. Г.Харлампьев. Мулкач çури. Б.Заходер. КТВ. Манăн анне – чи хитри.

Килчĕ ырă çуркунне. (6 сех.) Тумла. Калина Малина. Пуш уйăхĕнче. Н.Матвеев. Çуркунне çитрĕ. «Хресчен сасси» хаçатран. Çуркунне çитсен. К.Иванов. Пăр каять. Н.Шелепи, Упа йĕнни. Н.Сладков. КТВ. Çуркунне ал парать таврана. Çурхи сасă. А.Николаев, Çур çеçкисем. М.Козлов. Çуркунне. Н.Мартынов, Пĕрремĕш аслати. А.Игнатьев (Ибасов)

Ӳсен-тăран тĕнчи.(8 сех) Пĕр йăхри йывăçсем. Н.Матвеев. КТВ. Мухтавлă ентешĕмĕр Андриян Николаев. Юман. Ç.Элкер çырнинчен. Вăрманăн пĕрремĕш кучченеçĕ. Г.Орлов. Хурлăхан, ан хурлан. М.Волкова. Пулă тăвăнни. Н.Сладков. Çумăр. Г.Харлампьев, Каç пулчĕ. Н.Шупуççынни. КТВ. Эпир туслă ачасем.

Çу уйăхне кĕтĕмĕр.(13сех) Малтанхи аслати. Çумăр ташши. КТВ. Пирĕн вăйă карти. Аслатиллĕ çумăр. Çуллахи ир. Утă çинче вăрманта. Утăра. Хирте. КТВ. Манăн юратнă кĕнеке. Ачасен вулав хăвăртлăхне тĕрĕслесси. Пĕтĕмлетӳ. Çулла вуламалли кĕнекесем.

Пĕрремĕш çур çулхи вĕрентĕве 4 тапхăра пайлама пулать.

1 тапхăр.Илемлĕ хайлав çинчен пĕтĕмĕшле ăнланасси.

<u>Ĕç шалашĕ</u>. Ăса хывмалли ăнлавсем. Йĕркелемелли ăнлану-ăслайсем (компетенцисем).

«Хайлав» тата «илемлĕ хайлав» ăнлавсене уçăмлани. Ансат, ачасен ӳсĕмне тивĕçлĕ илемлĕ хайлавсене итлесси-тăнласси, йышăнасси (восприятие). Хайлав авторĕ. Хайлава итленĕ май хăйсен мĕнле кăмăл-туйăм çуралнине сăнасси.

<u>Итлев карти</u>. «Шкула каяр-ха вĕренме» пайра сĕннĕ хайлавсем.

2 тапхăр.Халăх сăмахлăхĕ. Вак жанрсем. Юмахсем.

<u>Ĕç шалашĕ.</u> Ăса хушмалли тĕп ăнлавсем, йĕркеленмелли ăслай хăнăхусем.

«Халăх сăмахлăхĕ» тата «ача-пăча сăмахлăхĕ» ăнлавсене уçăмлани. Халăх сăмахлăхĕн хайлавĕсене тахçан авал хайланине, вĕсем ламран лама якалса сăмах вĕççĕн куçса пынине, вĕсен авторĕ халăх пулнине ăнланни. Ача-пăча сăмахлăхĕн вак жанрĕн хăш-пĕр тĕслĕхĕсемпе паллашни, вĕсене (чĕнӳ-йыхрав юррисем, шутлав сăввисем, хăвăрткаларăшсем, тупмалли юмахсем) палласа илме пултарни, вĕсен хăйевĕрлĕхне, йĕркеленĕвне сăнама пĕлни. Хăйсем çак жанр тĕслĕхĕсене хайлама хăтланни.

Чĕнӳ-йыхрав юррисем. Авал вĕсем йăла-йĕркене тытса пырассипе çыхăннă хайлавсем пулни (çут çанталăка, пулăмсемпе япаласене ыйтаççĕ, йăлăнаççĕ, ӳкĕтлеççĕ).

Чĕнӳ-йыхрав юррисен йĕркеленĕвĕ (чĕнӳ, ӳкĕтлени-ыйтни-йăлăнни, тав тума пулни). Хайлавсене вĕсен тытăмĕпе йĕркеленĕвне кура ушкăнласси: мĕн тума ӳкĕтлеççĕ (кайма, килме т.ыт.те) мĕн пама пулаççĕ.

Ачасем хăйсем, тĕслĕхрен, хĕл часрах кайтăр, çу часрах çиттĕр тесе ӳкĕтлесе чĕнӳ-йыхрав юррисем хайлама пултарни.

Шутлав сăввисем. Хайлавсен хăйевĕрлĕхĕ: мĕн тума кирли (ертӳçине, хăвалакана палăртма т.ыт.те); сюжет тата композици («сик тух», «мана тыт» т.ыт.сăмахсемпе вĕçленни); пытарăнчăк сăмахсем, шутлав пурри (пĕрĕ,ирĕ,вирĕ...)

Хăвăрткаларăшсем. Жанр хăйевĕрлĕхĕ. Хăвăрткаларăшсене калама йывăррипе вăрттăнлăхне ăнланни (ку хайлавсене ытларах пĕр сасăсемпех, анчах тĕрлĕ йĕркепе усă курса калаççĕ. Çавна пула сасă тăвакан аппарат самантрах тепĕр май йĕркеленме ĕлкĕреймест).

Хăвăрткаларăшсене мĕнле каламалли. Малтан васкамасăр калама пуçлаççĕ те хăвăртрах та хăвăртрах, кашни сасса уçăмлă, сывлăш çавăрса ямасăр каламалла. Харкам тĕллĕн хăвăрткаларăшсем хайлама хăтланни.

Тупмалли юмахсем. Жанр хăй евĕрлĕхне ăнланни (вĕсене ахаль кăна итлемелле мар, тупсăмне тупмалла). Ачасем хăйсем те тупмалли юмах ăслама пултарни.

Тупмалли юмахсен тытăмĕ. Вĕсем икĕ пайран тăраççĕ, вăрттăнлăхĕ пĕр пайĕнче. Вĕсене хайламалли тĕп мелсем (танлаштару, сăпатлантару), вĕсене палăртма, çак мелсемпе хăйсем те тупмалли юмахсем хайланă чух усă курма пĕлни.
Пĕр япала çинчен тĕрлĕ тупмалли юмах , тĕрлĕ япала çинчен пĕр евĕрлĕ тупмалли юмах пулма пултарнине ăнланни.

Юмахсем. Жанр хăй евĕрлĕхне ăнланни (юмахра мĕн çинчен те пулин юптарса калаççĕ. Унта чĕр чунсем те çынсем пекех калаçаççĕ, нихçан та пулма пултарайман ĕçсем пулса иртеççĕ). Юмахсен сюжет тытăмне, чĕлхин хăш-пĕр вăрттăнлăхĕсене сăнаса ăнланни (пуçламăшĕ, вĕçĕ пĕрешкелтерех, юмахсенче час-часах пĕр сыпăках, пĕр ĕç çинченех темиçе хут калани пулать).
<u>*Итлев карти.*</u> «Халăх сăмахлăхĕ» тата «Юмах юпа тăрринче» пайсенчи хайлавсем (чĕнӳ-йыхрав, шутлав сăввисем, хăвăрткаларăшсем, тупмалли юмахсем, чĕрчун юмахĕсем).
3 тапхăр.Литература хайлавĕ. Сăвăласа тата прозăллă хайлавсем.
<u>*Ĕç шалашĕ*</u>. Ăса хывмалли тĕп ăнлавсем, йĕркелемелли ăслай-хăнăхусем (компетенцисем).

«Илемлĕ литература хайлавĕ», «автор» ăнлавсене уçăмлани. Илемлĕ хайлава тĕрлĕрен (сăвăласа тата сăвăламасăр, прозăлла) калăплама май пуррине ăнланни. «Калав» ăнлав (вăл илемлĕ хайлавăн пĕр тĕсĕ (жанрĕ), унта ĕçсемпе пулăмсене сăвăламасăр каласа параççĕ). Калава ансаттăн тишкерме (Мĕн çинчн каланă? Сăмах камсем е мĕнсем çинчен пырать?), тытăмне сăнама (ĕç мĕнле пуçланать, мĕнле тăсăлса пырать, ĕç мĕнпе вĕçленет) пĕлни.

«Сăвă» ăнлав. Сăвăласа çырнă хайлавсен тулаш (йĕрке вĕçĕсенчи сасăсем пĕр пек янăрани) хăй евĕрлĕхĕпе шухăш уçăмлăхĕ шайлашса тăнине ăнланни. Автор сăвăсенче тĕрлĕ кăмăл-туйăма палăртнине ăнланни, ăна сăнама пултарни.
<u>*Итлев карти*</u>. «Вăйă вылятпăр», «Теттесем», «Ачасем çинчен» пайсенчи хайлавсем.
4 тапхăр.Литература хайлавĕ. Унăн ячĕ. Шӳтлĕ хайлавсем.
<u>*Ĕç шалашĕ.*</u> Ăса хымалли (ăша хумалли) тĕп ăнлавсем, йĕркелемелли ăслай-ăнланусем.
Сăвăласа çырнă хайлавсем. Поэзи хайлавĕсенче сăвăç тĕнчене сăнласа çырнине ăнланни. Автор сăвăсенче тĕрлĕ кăмăл-туйăма палăртнине, сăвăсем тĕрлĕ кăмăл-туйăм хускатма пултарнине ăнланни. Шӳтлĕ сăвăсем. Шӳт мелĕсем.

Калав ячĕ, теми. Калав темипе ячĕ мĕнле çыхăннине ăнланни. Калаври ĕç йĕркине, автор пулса иртекен ĕçсене мĕнле кăмăлпа каласа панине сăнлама пĕлни.

Илемлĕ хайлавсен чĕлхине сăнама вĕренсе пыни.
<u>*Итлев карти*</u>. «Ачасем çинчен», «Чĕр чунсем çинчен», «Тавралăх – асамлă тĕнче» пайсенчи хайлавсем.
Иккĕмĕш çур çулхи вĕрентӳ çинчен(2 тапхăра пайлама пулать)
1 тапхăр. Халăх сăмахлăхĕ.

Иккĕмĕш çурçулта ачасен халăх сăмахлăхне вĕренесси самай анлăрах пулмалла; жанр тĕлĕшĕнчен те, пĕлӳ-ăслай тĕлĕшĕнчен те.
<u>Ĕç шалашĕ.</u> Ăша хумалли тĕп ăнлавсем, йĕркелемелли ăслай-ăнланусем(компетенцисем).

Халăх сăмахлăхĕн вак жанрĕсене (тупмалли юмахсем, хăвăрткаларăшсем, чĕнӳ-йыхрав юррисем) тарăнрах пĕлни. Вăйă юрри-сăввисемпе, пулмасла халапсемпе вĕçсĕр такмаксене уйăрма пĕлни. Вĕсен тытăм, шалаш хăйевĕрлĕхне курма, кĕвви-çемми янравлăхне туйма вĕренсе пыни.

«Юмах» тата «халап» ăнлавсене уçăмлама пуçлани (юмаха юптарса калаççĕ, халап ăса вĕрентсе калакан кĕске хайлав, унта та кунта та пулма пултарайман ĕçсем, унта та кунта та автор ĕмĕчĕ палăрать т.ыт.те)

Кашни халăхăн юмах-халапĕ пулнине, вĕсенче çынсем хăйсен пурнăçне, шухăш-ĕмĕтне сăнланине ăнланма пуçлани.
<u>Вулав карти.</u> «Ача-пăча сăмахлăхĕ», «Юмах ятăм, юптартăм» сыпăксенчи хайлавсем.
2 тапхăр. Литература тĕсĕсем (жанрĕсем) (калав, сăвă, юптару).
<u>Ĕç шалашĕ</u>. Ăша хумалли тĕп ăнлавсем йĕркелемелли ăслай-ăнланусем (компетенцисем).

Литература хайлавĕ. Ячĕ. Тема. Автор. Хайлавра автор хăй çырса кăтартни çине мĕнле пăхни те палăрни.

Хайлавсене тишкернĕ май ансат сăнарлăх хатĕрĕсемпе мелĕсене курма пултарни.

Литература жанрĕсен (юмах, калав, сăвă, юптару) тĕслĕхĕсене уйăрма, вĕсен тытăм тата шалаш хăйевĕрлĕхне курма хăнăхса пыни.

Калав. Ячĕ, сăнарĕсем, Вĕсене танлаштарса тишкерме, автор хăй вĕсене мĕнле курнине, мĕнле куçпа пăхнине ăнланма пултарни.

Сăвă. Поэзи хайлавĕсен хăй евĕрлĕхне, тытăмне, кĕвĕ-çемĕ янăравлăхне ăнкарса пыни.
Юптару. Ачасен илемлĕ хайлавсене итлес-тăнлас, вулас туртăмĕсем аталанса пыни, шӳтлес-юптарас, шахвăртса калас пултарăвĕсем тарăнланни. Вулав карти. «Пирĕн вăйă-кулă», «Ачасем çинчен», «Чĕр чунсем çинчен», «Тавралăх – асамлă тĕнче» сыпăксенчи хайлавсем.

№	Раздел теми	Сехет шучĕ
1	Шкула каяр-ха вĕренме.	2
2	Мĕн-ши вăл Тăван çĕршыв.	7
3	Халăх сăмахлăхĕнчен	12
4	Кĕркунне.	6
5	Эпир – туслă та хаваслă ачасем..	6
6	Тăван кил-йышра.	3
7	Юмахсем.	9
8	Хĕл.	9
9	Ĕç телей те савăнăç кӳрет.	8
10	Чĕр чунсем – пирĕн туссем.	13
11	Килчĕ ырă çуркунне.	6
12	Ӳсен-тăран тĕнчи.	8
13	Çу уйăхне кĕтĕмĕр.	13
пĕтĕмпе		102

3 класс

1. Ак çитрĕ сентябрь…(3 сех.)

Литература вулавĕ предметăн 3 –мĕш класс вали палăртнă тĕллевĕсемпе задачисем. Калав, калаври сăнарсем, калаври ĕç аталанăвĕ, ăнлавсем. Калаври сăнарсем. Ĕç аталанавĕ. Пулăмсем, сăнарсен ĕçĕсемпе хăтланăшĕсен хушшинчи çыхăну.

2. Чăваш çĕршывĕ (5 сех.)

Чăваш ен илемĕ, юхан шывсемпе вăрмансем. Чăваш çыннисемпе ытти халăхсем хушшинчи туслăх, пĕр-пĕринпе килĕштерсе пурăнни. Савнă çĕр, Чăваш çĕршывĕ. Чăваш республикин Патшалăх атрибучĕсем.Калав ячĕ, теми, тĕп шухăшĕ. Сăвăллă хайлав, унти кăмал-туйам, сăнарлăхпа палăртулăх мелĕсем. Сăвăлла хайлав, унти кăмал-туйăм, сăнарлăх мелĕсем.Чăвашсен юрри-ташши. Çĕкленӳллĕ, хавхалануллă сăавăлла хайлавсем.

3. Кĕркунне (7 сех.)

Кĕрхи çут çанталăк, çынсен ĕçĕ-хĕлĕ. Кĕр пуçламашĕн сăнлăхĕсем, вĕсене сăнламалли мелсем. Класс тулашĕнчи вулав (КТВ) Шкула, ачасемĕр, шкула! Ылтăн кĕркунне сăнлăхĕсем, вĕсене сăнлани. Сăнарлăх хатĕрĕсем. Сăнлавлă калав. Сăнарсем. Сăнарлăх мелĕсем. Хайлавăн сюжет аталанăвĕ. Чи çивĕч самант. Калаври сăнарсем. Тĕп сăнар. Сăвăласа çырнă сăнлавлă хайлав. Сăвăра автор туйăмĕ санланни. Тупмалли юмахсем – халăх сăмахлахен тĕслĕхĕсем. Çыравçăсем хайланă тупмалли юмахсем.

4. Халăх сăмахлăхĕ (7 сех.)

Вăйă-шăпа юррисем. Ача-пача вăййисем. Пулмасла халап. КТВ. «Ĕç– пурнăç илемĕ».
Çыравçăсем хайланă пулмасла халапсем. Юптарусем.

5. Улăп йăхĕнчен эпир, туссем… (4 сех.)

Улăп халапĕсем тата ытти халăх халапĕсем. Прозăлла юптарусем. Юптарусен тытăмĕ. Мифсем. Улăпхалапĕсем. Халапсен пурнăçри выранĕпе пĕлтерĕшĕ. Тĕрлĕ халăх халапĕсем, вĕсен пĕрпеклĕхĕпе уйрăмлахĕсем.

6. Юмах юпа тăрринче (5 сех.)

Чăваш халăх юмахĕ. Чĕр чун юмахĕсем. КТВ Ачалăх – савăк вăхăт. Тĕрлĕ халăх юмахĕсем. Йăла юмахĕсем. Асамлă юмахсем.

7. Асамçă хĕл (6 сех.)

Хĕллехи çут çанталăк. Этем ĕçĕ-хĕлĕ. Чĕр чунсен пурнăçĕ. Хĕл илемĕ калавсенче, юмахсенче, ÿнерçĕсен ÿкерчĕкĕсенче сăнланни. Поэзи хайлавĕсенчи сăнарлăх мелĕсем. Хайлаври сăнарсем. Юмахра сăнланнă вăхăтпа сăнарсен характерĕн шайлашăвĕ. Сăвăласа çырнă илемлĕ хайлавсен кĕввипе чĕлхи. Вĕсенче автор кăмăл-туйăмĕ палăрни. Калав теми, тытăмĕ, тĕп шухăшĕ.КТВ Асанне арчинчи мерчен.

8. Эпир – сăпайлă ачасем (18 сех.)

Ачасен пурнăçĕ, вĕсен туслăхĕ. Ачасем хăйсене сапăр та тирпейлĕ тытма тăрашнине, аслисене хисепленине, сăпайлă пулнине санлакан калавсем, сăвăсем, статьясем. Н. Карай. «Йăмăк». М. Джалиль. «Çывракан ача». Р. Минатуллин «Пулăшакан». А Кăлкан «Наян Кампур», А. Галкин «Шăна кăмпин шăпи». Н Иванов «Чечек çыххи». И Шухши «Кĕрен тÿпе». Г. Волков «Пуянлăх хакне çĕклекен çеç пĕлет». Л. Ковалюк. «Хăравçă».

КТВ Вăрман калавĕсем. А. Еруслaнов «Хапхаçă». О. Уайльд. «Хаяр Улăп».Исмай Исемпек. «Шăвăç витре». К. Ушинский. «Вăрманти ачасем».КТВ Çут çанталăк тата эпĕ.

9. Çур хаваслăхĕ (9 сех.)

Çут çанталăк черĕлни. Чĕр чунсен пурнăçĕпе çынсен ĕçĕсем. Ачасен çурхи вăййисем. Н. Исмуков. «Çурхи тĕнче», Л. Смолина «Çуркунне пуçланать» сăввисем. Н. Некрасов. «Ешĕл шав». Уйăп Мишши «Çурхи вăйă». Мĕтри Кипек «Çурхи вăрманта». Соколов-Микитов «Вăрманта». Г. Снегирев «Малтанхи хĕвел». К. Иванов «Çуркунне çитсен». Н. Матвеев «Тавран аилем кÿреççĕ», А. Артемьев «Çурхи кун». КТВ Çут çанталăк тата эпĕ.

Пĕтемлеÿ урокĕ.

10. Кĕрленĕ вăрçă çĕр çинче тахçан (7 сех.)

А.Алка. «Малтанхи кун». А.Галкин. «Çумăр куççулĕ». Ю.Николаева «Вăрçă çăкăрĕ». А.Тимбай. «Хурçă хĕр». А.Каттай «Берлинти палăк». А.Кипеч.«Çĕр улми сутма кайни».

11. Чĕр чун тĕнчи (11 сех.)

Н. Ишентей «Аптраман кăвакалсем». С. Элкер «Кашкăрсемпе çапăçни». Н. Иванов «Ăсанпа Хураçка». Л. Ковалюк «Мулкач та тутă пултăр». Н. Матвеев «Уртăш». Н. Матвеев «Çара çерси». КТВ Юмах ятăм, юптартăм. Н. Матвеев «Каюра». Г. Орлов «Кащкăр тавăрăвĕ». Калав тĕп шухăшĕ.

12. Ытарайми, асран кайми тăван тавралăх ***(20 сех.)***

Çынсем таван тавралăха упрама, илем кÿме тăрăшнине, çак ĕçе ачасем те хутшăнма пултарнине санлакан калавсемпе сăвăсем. Н. Ишентей «Аптраман кăвакалсем». С. Элкер «Кашкăрсемпе çапăçни». Н. Иванов «Ăсанпа Хураçка». Л. Ковалюк «Мулкач та тутă пултăр». Н. Матвеев «Уртăш».

Н. Матвеев «Çара çерси». КТВ Юмах ятăм, юптартăм. Н. Матвеев «Каюра». Г. Орлов «Кащкăр тавăрăвĕ». Калав тĕп шухăшĕ.

Вулав хăнăхăвĕсем. Тĕрĕс анласа, пĕр тикĕссĕн, сăмахсене вакламасăр, вăтам хăвăртлăхпа буласси. Вулав хăвăртлăхĕ минутра 70 сăмахран кая мар пулмалла (ăшра вуланă чухне саамах шучĕ 80 таран ÿсмелле). Шухăш аталанăвне кăтартакан сăмахсене ансат мелсемпе усă курса палăртасси. Шухăшне тата тĕллевне кура текста тивĕçлĕ интонаципе (хăвăрт е хулен, сасса хăпартса е хăпартмасăр,е логика пусăмĕсемпе логика тăхтавĕсем туса) вуласси. Сасăпа вуланă чухне харкам вулава асăрхаса пырасси, йанăш вырăнсене тепĕр хут тĕрĕсвуласа тÿрлетесси.

Текстпа ĕçлесси. Çыхăнуллă пуплеве аталантарасси.Вуланă текстри ĕçсем мĕнле аталанса пынине йĕркипе аса илсе каласси (ансат план тăрăх). Панă ыйтăва хуравлама текстри кирлĕ вырана тупасси. Текстăн шухăш тĕлĕшĕнчен вĕçленнĕ пайсене уйăрасси, верентÿçĕ пулăшнипе текст ятне ăнлантарасси, унăн тĕп шухăшне палăртасси.

Арсат план ăслăласси, план тăрах текст ăшлăхне асăмласа каласа парасси (туллин, кĕскен, суйлавлăн). Вуланине туллин тата суйлавлă каласа панă чух сăмахлă ÿкерчĕксем тавасси, санарлă сăмахсемпе, сăмах майлашĕвĕсемпе, синонимсемпе вырăнлă усă курасси.

Сăнарсене, çут çанталăка сăнласа катартнă чух усă куракан сăмахсене , вĕсен

майлашӗвӗсенетекстра тупасси. Сӑмахӑн текстри пӗлтерӗшне ӑнланасси. Сӑнарсене вӗрентӳҫӗ пулӑшнипе хак парасси. Курни-илтни, сӑнани ҫинчен ҫыхӑнуллӑ калав тӑвасси. Каланӑ шухӑша вуласа тухнӑ текстри тӗслӗхпе ҫирӗплетесси. Инсцинировкӑсене хутшӑнса роль самахӗсене тивӗҫлӗ интонаципе вуласси.

Илемлӗ литература жанрӗсен хӑш-пӗр уйрӑмлӑхӗсем: юмах (унта тӗлӗнмелле, чӑн пурнӑҫра пулма пултарайман ӗҫсем пулса иртеҫҫӗ), юптару (сӑнарӗсем – тӗрлӗчӗр чун, йывӑҫ-курӑк; вӗҫӗнче вӗрентсе калани пур), сӑвӑ (йӗркисем хӑйне евӗр виҫеллӗ, йӗрке вӗҫӗсем пӗр пекех янӑраҫҫӗ).

Вӗренӳ кӗнекине чухласси: кирлӗ хайлава унӑн тупмаллинчи ячӗ тарӑх тупасси; кӗнекене пӗр авторӑн калавӗ е сӑвви тӗлне уҫасси; тема тӗлӗшӗнчен пӗр-пӗрнеҫывӑх хайлавсене асӑрхасси; текст хыҫҫӑнхи ӗҫсене харпӑр хӑй тӗллӗнӑнланса пурнӑҫласси.

Класс тулашӗнчи вулав

Вулав материалӗ: чӑваш, вырӑс ытти таванла халӑхчен писателӗсем ачасем вали ҫырнӑ 15-20 кӗнеки, «Тантӑш» хаҫатпа «Тетте» журналти материалсем (вӗрентӳҫӗ суйласа илнӗ тӑрӑх).

Вулав тематики: тӑван таврaлӑх илемне сӑнлакан, пурнӑҫа юратма, ҫут ҫанталӑка упрама, сӑпар та тараватлӑ пулма вӗрентекен, ӗрлӗ халӑх ывӑлӑ-хӗрӗсенпархатарлӑ ӗҫ-хӗлне санлакан сӑвӑсемпе калавсем, пысӑкрах калӑплӑ хайлав сыпӑкӗсем, юмахсем.

Ача-пӑча кӗнекипе ӗҫлесси (пӗлӳсем, ӑслайсемпе хӑнӑхусем). Кӗнеке пайӗсене пӗлесси: титул листи, ум сӑмах, тупмалли, вӗҫӗнче калани. Кӗнеке мӗн ҫинченнине унӑн пайӗсем тӑрӑхӑнкарасси. Класс тулашӗнчи вулав урокӗ валли кирлӗ кӗнекесене шыраса тупасси. Класс тулашӗнче I ҫур ҫулта эрненре вӑтамран 10-12, II ҫур ҫул вӗҫӗнче 20-25 страницӑран кая мар вуласси, вуласа пӗлнине вӗрентӳҫӗ ыйтӑвӗсем тӑрӑх каласа парасси. Кӗнекен ятне, авторне аса илме пӗлесси. Паллашнӑ писателӗн 2-3 кӗнекине астӑвасси. Сӗннӗ кенекесен списокӗпе, тема картотекипе усӑ курасси.

Ҫӗнӗ литература вӑййисем выляма вӗрентесси. Вӗсен класс тулашӗнче те выляттарасси.

№	Тема	Сехет шучӗ	Тӗрӗслев ӗҫӗсем
1	Ак ҫитрӗ сентябрь…	3	
2	Чӑваш ҫӗршывӗ	5	
3	Кӗркунне	7	
4	Халӑх сӑмахлӑхӗ	7	
5	Улӑп йӑхӗнчен эпир, туссем…	4	
6	Юмах юпа тӑрринче	5	
7	Асамҫӑ хӗл	6	
8	Эпир – сӑпайлӑ ачасем	18	
9	Ҫур хаваслӑхӗ	9	
10	Кӗрленӗ вӑрҫӑ ҫӗр ҫинче тахҫан	7	
11	Чӗр чун тӗнчи	11	
12	Ытарайми, асран кайми тӑван тавралӑх	20	Пӗтӗмлетӳ калаҫӑвӗ.

4 класс

Вулав карти. Ку вӑл ман Тӑван ҫӗр-шыв. Чӑваш халӑхӗ. Чӑваш чӗлхи. Тӑван халӑхӑн аваллӑхӗ, ун ҫинчен калакан ваттисен сӑмахӗсем, калавсем, сӑвӑсем, статьясем, пысӑкрах хайлав сыпӑ- кӗсем.

Кӗр ҫитрӗ. Кӗрхи ҫут ҫанталӑк. Ҫынсен ӗҫӗ-хӗлӗ. Чӗр чунсен пурнӑҫӗ. Ҫынсем ҫут ҫанталӑка упрассишӗн тӑрӑшни, ҫак ӗҫе ачасем те хутшӑнни. «Тӑван тавралӑх» экскурси.

Кусем - манӑн туссем. Ачасен пурнӑҫӗ, вӗсен юлташлӑхӗпе туслӑхӗ, ӗҫченлӗхӗпе сӑпайлӑхӗ. Туслӑ тантӑшсем тӑван халӑхӑн ырӑ йӑли-йӗркине асра тытни.

Ырӑпа усал. Ултавпа суя, тӳрӗлӗх-чӑнлӑх, хӗрхенӳпе хытӑ чунлӑх, чурӑслӑх, ӗҫченлӗхпе наянлӑх, каппайчӑклӑхпа сӑпайлӑх, тӳркеслӗхпе ыр кӑмӑллӑх ҫинчен калакан хайлавсем, юмахсем.

Çуркунне çитсессĕн... Çурхи вăхăта, пурнăç илемĕпе унăн асамлăхне сăнлакан, çак илеме упрама чĕнекен хайлавсем.

Атте-анне пурри - телей те пуянлăх. Çемье, кил-йыш, çывăх çынсем çинчен калакан хайлавсем.

Çу пуçланчĕ. Çуллахи çут çанталăк. Тавралăх.

Чĕр чунсем - пирĕн туссем. Ачасемпе чĕр чунсем хушшинчи хутшăну. Чĕр чунсене юратас, шеллес, хӳтĕлес туйăмсене çурата- кан хайлавсем.

Ӳсен-тăран тĕнчинче. Вăрман-çаран, чечек-курăк çинчен калакан хайлавсем.

Вăрçă кĕрленĕ чух. Тăван çĕр-шывăн аслă вăрçин паттăрĕсем, тыл ĕçченĕсем, Аслă Çĕнтерӳ çинчен калакан хайлавсем.

Халăх пултарулăхĕ. Чăваш халăх сăмахлăхĕн тĕслĕхĕсем. Вĕсенче этем ăс-тăнĕн ырă енĕсем (ваттисене хисеплени, Тăван çĕр-шыва юратни, сăпайлăхпа ĕçченлĕхе ырлани, тĕрĕслĕхшĕн кĕрешни) палăрса тăни. Писательсем çырнă юмахсем, юптарусем, ытти халăхсен юмахĕсем, ваттисен сăмахĕсемпе туптарусем.

Халăхăмăрăн сумлă çыравçисем. Çеçпĕл Мишши, Митта Васлейĕ, П.Хусанкай, Я.Ухсай, Х.Уяр, А.Артемьев. Вĕсен уйрăм сăввисем, калавĕсем, пысăкрах хайлав сыпăкĕсем.

Шурă юр çусассăн. Хĕл вăхăтне сăнлакан хайлавсем. Вĕсенче тăван тавралăха, тăван çĕре юратни палăрни. Хĕл тата çур вăхăчĕ çинчен калакан туптарусем, ваттисен сăмахĕсем. Çĕнĕ çул тата Раштав уявĕсем.

Вырăссен манăçми çыравçисем. А.Пушкин, Н.Некрасов, С.Есенин, М.Пришвин, Н.Сладков, А.Куприн, В.Бианки çырнă хайлавсем.

Вĕрентӳçĕпе ачасем хăйсем суйланă 7-8 сăвă, юптару пăхмасăр калама вĕренмелле.

Вулав хăнăхăвĕсем. Литература чĕлхин виçисене пăхăнса, тулли сăмахсемпе, ăнланса вуласси. Ку ӳсĕмшĕн юрăхлă текста ăшра вуласа ăнланасси. Вулав хăвăртлăхĕ минутра 90 сăмахран кая мар (ăшра вуланă чухне сăмах шучĕ 110 таран ӳсмелле). Анланман сăмах пĕлтерĕшне пĕтĕмĕшле пуплев пĕлтерĕшĕ çине таянса чух- ласа илесси. Мĕн пур предложение (хутсăррисене те, хутлисене те) тĕрĕс интонаципе вуласси.

Текстпа ĕçлесси. Çыхăнуллă пуплеве аталантарасси. Вуланă текстăн тĕп шухăшне харпăр хăй тĕллĕн палăртасси, унăн пайĕсем шухăш енĕпе мĕнле çыхăнса тăнине асăрхасси, текстăн планне тăвасси. Мĕн вуланине харпăр хăй тĕллĕн тунă планпа усă курса туллин, кĕскен, тата суйлавлăн аса илсе каласси. Пĕр-пĕр темăпа калав тумалли материала текстра тупса палăртасси.

Хайлаври ĕçсене тĕрĕс, йĕркипе аса илесси. Сăнлавлă (çут çанталăка, çынна, пӳрт-çурт таврашне сăнлани), уйлавлă элемент- семпе диалог кĕртнĕ текста аса илсе каласси, тӳрĕ пуплеве тӳрĕ мар пуплевпе улăштарасси.

Сăнарсен пуплев уйрăмлăхĕсене сăнасси, вĕсен ĕçĕсене, кă- мăл-туйăмне (пĕр е темиçе калаври сăнарсене) танлаштарасси. Сăнарсем мĕншĕн, мĕн пирки çапла тунине каласси. Хăйсем тата автор çав пулăмсемпе сăнарсене мĕнле хакланине палăртасси.

Калаври, сăвăри, юмахри сăмахсен пĕлтерĕш уйрăмлăхĕ- сĕмĕсене ăнкарасси, вĕсемпе пуплевре усă курасси. Пулăма, çут çанталăка, çынна витĕмлĕ сăнлакан сăмахсене, вĕсен майла- шăвĕсене (танлаштару, эпитет, метафора, фразеологиллĕ сăмах çаврăнăшĕ - терминĕсене асăнмалла мар) хайлавра тупасси, вĕсене ăнланасси.

Сăнар ячĕпе е унăн ятне, калавçăн сăпатне улăштарса каласа парасси; калава малалла тăсасси, сăнарăн малашнехи пурнăçĕпе ĕçĕсем çинчен хушса каласси; сăнлавпа уйлав элеменчĕсем кĕртсе пулни-иртни, курни-илтни çинчен çыхăнуллă калав тăвасси. Халăх сăмахлăхĕ, калав, сăвă, юптару çинчен I-IV классенче илнĕ пĕлĕве çирĕплетсе пĕтĕмлетесси.

Илемлĕ литература стилĕпе ăслăлăх стилĕн уйрăмлăхĕсене асăрхама хăнăхтарасси.

Ачасен сăмах йышне куллен пуянлатса çĕнетесси. Вĕсен пуплевĕн пахалăхне (ăсталăхне, çыхăнулăхне, витĕмлĕхне, уçăмлăхĕпе палăртулăхне) лайăхлатасси. Калаçура та, вуланă чух та шухăш-туйăма интонаци мелĕсемпе (хăвăртлăх улшăнăвĕ, сасă хулăнăшĕ, тăхтавсем, шухăша палăртакан пусăм, пуплев кĕвви) тĕрĕс палăртасси.

Вĕренӳ кĕнекине чухласси: тупмаллипе, пулăшу тата меслет аппарачĕпе (текст хыççăнхи ыйтусемпе ĕçсем, ăнлантарусем, вĕтĕ шрифтпа çырса панисем т.ыт.те) усă курасси. Кĕнекепе хăйсем тĕллĕн ĕçлесси.

Класс тулашĕнчи вулав

Вулав материалĕ. Кĕçĕн çулхи ачасем валли кăларнă чăваш, вырăс тата ытти тăванла халăхсен, ютри çыравçăсен кĕнекисем. «Тетте» журналпа «Тантăш» хаçатри материалсем.

Вулав тематики. Аваллăх çинчен. Ырă пурнăçа ĕмĕтленсе пурăнакан халăхăн кулленхи ĕçĕсем. Ачасен ĕçĕ-хĕлĕ. Чăваш, вырăс тата ытти тăванла халăхсен юмахĕсем. Тăван халăх историйĕпе унăн ывăлĕ-хĕрĕ, ал ĕç тата ăс-хакăл культури çинчен çырнă кĕнеке- сем. Наукăпа техника темипе çырнă ачасем ăнланмалла статьясем. Темтепĕр курса çӳрени çинчен калакан хайлавсем.

Ача-пăча кĕнекипе ĕçлесси. Класс тулашĕнчи вулав урокне хатĕрленнĕ май кирлĕ кĕнекене харпăр хăй тĕллĕн суйласа вулама, тĕрлĕрен пулăшу кĕнекипе, хаçат-журналпа усă курма пĕлесси.

Вĕрентӳçĕ сĕннĕ е харпăр хăй тĕллĕн тунă планпа усă курса мĕн вуланине (унăн пайĕсене) кĕскен каласа парасси, вуланă сăнар çинчен çыхăнуллă калав тăвасси. Вулама сĕннĕ кашни темăпах 3-5 кĕнеке таран пĕлесси. Пулăшу кĕнекисемпе (словарь, справочник) усă курасси.

«Тантăш» хаçатпа «Тетте» журнала тĕллевлĕ вуласси, вĕсемпе урокра тата класс тулашĕнче усă курасси.

Кĕнеке мĕн çинченнине унăн хуплашки, титул листи, тупмаллипе ӳкерчĕкĕсем, ум сăмахĕпе юлашкинчен калани тăрăх ăнкарасси. Кирлĕ кĕнекен е хаçат-журналти статьян ятне, унăн авторне кăтартса тĕрĕс çырса илесси. Кăмăла каякан кĕнекене харпăр хăй тĕллĕнех библиотекăран илсе вуласси.

Программа содержанийĕ:

Аван-и, шкул саккийĕ! – 2 сехет
Килсе çитрĕ тулăх кĕр – 4 сехет
Ку вăл – ман Тăван çĕршыв – 7 сехет
Пирĕн йăла-йĕрке – 2 сехет
Чăваш халăх сăмахлăхĕнчен – 8 сехет
Шурă юр çусассăн – 4 сехет
Кусем - манăн туссем – 6 сехет
Ырăпа усал -6 сехет
Атте-анне пурри – телей тата пуянлăх –4 сехет
Ӳсен-тăран тĕнчинче -3 сехет
Çуркунне çитсессĕн – 5 сехет
Чĕр чунсем – пирĕн туссем – 7 сехет
Вăрçă кĕрленĕ чух- 5 сехет
Çу пуçланчĕ – 5 сехет

3.Тематическое планирование/Литература вулавĕ урокĕсен тематика планĕ

1 класс

Урок №	Содержани (раздел, тема)	Сехет шучĕ
	Шкула каяр-ха вĕренме	**2**
1	Эпĕ халĕ шкул ачи. Илемлĕ сăмахлăх тĕнчине çитме пулăшакан предмет – литература вулавĕ.	1
2	Хайлав. Илемлĕ хайлав.	1
	Халăх сăмахлăхĕ	**4**
3	Халăх сăмахлăхĕ (сăвви-юрри)	1

4	Чĕнӳ-йыхрав сăвви-юрри.	1
5	Шутлав сăввисем.	1
6	Хăвăрткаларăшсем. Тупмалли юмахсем.	1
	Юмах юпа тăрринче…	**1**
7	Юмахсем. «Пукане юмахĕ», «Упапа хĕр ача».	1
	Вăйă вылятпăр	**2**
8	Сăвăласа çырнă хайлавсем	1
9	Çыравçă хайланă юмах. В.Сутеев «Шăшипе кăранташ» юмах.	1
	Теттесем	**1**
10	Шӳтлĕ сăвăсем. П.Çăлкуç «Ăмсанса пăхать Кампур», М.Волков «Пăрçа хуралçисем», Н.Карай «Пулăра»	1
	Ачасем çинчен	**2**
11	Прозăпа çырнă хайлавсем. «Калав» ăнлав. (И.Микулайĕ «Арбуз»)	1
12	Калавра мĕн çинчен калани. Калав ячĕ.Л.Сарине «Арман авăртать»	1
	Чĕр чунсем çинчен	**3**
13	О.Печников «Усала вĕрентнĕ путек», Е.Чарушин «Томка тĕлĕкĕсем».	1
14	В.Сутеев «Кăмпа айĕнче».	1
15	Юптару. П.Çăлкуç «Хураçи», Ю.Мишши «Лашапа кашкăр».	1
	Тавралăх асамлăхĕнче	**1**
16	А.Пăртта «Çумăр ташши», А.Ыхра «Пукан», Л.Сарине «Вăрманта».	1
	Килсе çитрĕ хаваслă хĕл	**3**
17	В.Эктел «Юр», П.Çăлкуç «Ытарми хĕл», Л.Смолина «Тăвайкки».	1
18	В.Эктел «Хĕл Мучи», П.Çăлкуç «Тăвайкки», Е.Кузнец «Çеменпе Сивĕ Мучи».	1
19	Л.Салампи «Юр пĕрчи», «Икĕ шартлама».	1
	Ача – пăча сăмахлăхĕ	**3**
20	Кулленхи сăвă-юрă.	1
21	Чĕнӳ-йыхравсăвви-юрри, хăвăрткаларăш, тупмалли юмахсем.	1
22	Пулмасла халап. Вĕçсĕр такмак. Шӳт.	1
	«Юмах ятăм, юптартăм»	**1**
23	Улăп халапĕсем. «Тилĕпе качака таки».	1
	Пирĕн вăйă-кулă	1
24	Л.Сорокина «Пукане», Ю.Силэм «Шак-шак-шак», Р.Сарпи «Ташлать Илемпи».	1
	Ачасем çинчен	**4**
25	Н.Ыдарай «Чăваш ачи», Ордем Гали «Пысăк ĕç»	1
26	В.Голявкин «Инкек», Р.Сарпи.«Ӳкерчĕк».	1
27	А.Ыхракалавĕсем, Н.Карай «Макăрмарĕ».	1
28	М.Салихов «Усăллă кану», В Осеева «Ырă ĕç», Н.Рогачёв «Пулăçсем».	1
	Чĕр чунсем çинчен	**3**
29	И.Яковлев «Хураçка», А.Ыхра «Шурка»,Е.Чарушин «Томка ишме вĕренни».	1
30	К.Чуковский «Чĕрĕп кулать», Э.Шим «Шапапа калта», «Пакшапа пăрăнтăк».	1

31	Ю.Петров «Путене», И.Малкай« Тӑри», С.Асамат «Йӑва», О. Печников «Чӗрчунсем те çынсем пекех».	1
	Тавралӑх – асамлӑ тӗнче	**2**
32	С.Соколинский «Çумӑр»,П.Çӑлкуç «Çумӑр умӗн».	1
33	Х.Çеменӗ «Çуркунне». В.Тарават «Кӑнтӑр çӗршывӗнче», А. Ыхра «Çурхи илем».	1

2 класс

№	Урок теми	Сехетсен шучӗ
1 чӗрӗк. 27сех. Шкула каяр-ха вӗренме. (2сех.)		
1	Эпӗ иккӗмӗш класс ачи.	1
2	«Илемлӗ хайлав», «автор», «хайлаври сӑнарсем», «хайлавра сӑнланӑ ӗç йӗрки» ӑнлавсем.	1
Мӗн-ши вӑл Тӑван çӗршыв. (7сех.)		
3	Савнӑ çӗр, Чӑваш çӗр-шывӗ	1
4	Публицистика хайлавӗн тӗп уйрӑмлӑхӗ	1
5	Сӑвӑласа çырнӑ хайлав	1
6	Илемлӗ хайлав;	1
7	Хаçат-журналсенче тӗл пулакан текстсем	1
8	Ӑслӑх хайлавӗ; унӑн тытӑмӗпе чӗлхи	1
9	Класс тулашӗнчи вулав. Ылтӑн тумлӑ кӗркунне.	1
Халӑх сӑмахлӑхӗнчен (12 сех.)		
10	Сӑвӑласа çырнӑ илемлӗ хайлав	1
11	Халӑх сӑмахлӑхӗ Тупмалли юмахсем.	1
12	Пулмасла халапсем.	1
13	Хутлам е вӗççӗр такмаксем.	1
14	Йӑла юррисем.	1
15	Вӑйӑ юррисем.	1
16	Çӑварни.	1
17	Пуплешӳ сӑввисем.	1
18	КТВ. Кил-йыш. Ачасен пурнӑçӗ.	1
19	Чӑвашсен ача-пӑча вӑййисем.	1
20	Улӑп халапӗсем.	1
21	Улӑп халапӗсем.	1
Кӗркунне.(6 сех.)		
22	Сывӑ пул, çу кунӗ.П.Эйзин, Кӗр иртрӗ.В.Ямаш.	1
23	Кӗр çитрӗ. М.Трубина, Ылтӑн çумӑр. Н.Сладков.	1
24	Симӗс çумӑр. Н.Теветкел, Эсир пакшанна курнӑ-и?Г.Харлампьев.	1
25	Хура кӗркунне. С.Сарпай, Кӗркунне. В.Аптраман.	1
26	Тӑрнасем. И.Микулайӗ, Хӗл ларас умӗн. С.Аксаков.	1
27	КТВ. Чӗр чунсем – пирӗн туссем.	1
2 чӗрӗк. 21сех. Эпир – туслӑ та хаваслӑ ачасем.(6 сех.)		
28	Шкул ачи. П.Хусанкай, Сапӑрлӑх çинчен. С.Иванов.	1
29	Чӑрсӑр автансем. А.Кӑлкан, Алюшпа Кӗтерук. В.Осеева.	1
30	КТВ. Сӑпайлӑ, ырӑ кӑмӑллӑ пулма мӗн пӗчӗкрен вӗрен.	1
31	Сылтӑм алӑпа сулахай алӑ. Шухши Иванӗ.	1
32	Микула пичче кучченеçӗ. О.Савандеева.	1
33	Вӑт епле пулӑшать. А.Барто, Çӳпçе. И.Малкай.	1
Тӑван кил-йышра. (3 сех.)		
34	Хӑш вӑхӑтра çывӑрать-ши анне? Б.Данилов.	1
35	КТВ. Пирӗн кил-йыш.	1

36	Ан кӳренсем, атте! В.Сухомлинский.	1
Юмахсем. (9 сех.)		
37	Кинеми, мăнукĕ тата чăпар чăх.	1
38	Çăткăн упа çурисем. Венгр халăх юмахĕ.	1
39	Шиклĕ шăши. Н.Иванов.	1
40	Çилпе хĕвел.	1
41	КТВ. Юмах тĕнчинче.	1
42	Сарă аист. Китай халăх юмахĕ.	1
43	Ухмах Иван. Чăваш халăх юмахĕ.	1
44	Çырлана кайсан. Н.Карай.	1
45	Кӳлĕ. Ю.Ярмыш, Пуртă. А.Толстой.	1
Хĕл.(9 сех.)		
46	Юр çунă. А.Алка, Юр. Н.Шелепи.	1
47	Çĕнĕ çул юрри. А.Алка.	1
48	Раштав уйăхĕ. Н.Матвеев.	1
3 чĕрĕк. 30сех.		
49	Хĕллехи каç. А.Пушкин (П.Хусанкай куçарнă)	1
50	Хĕллехи вăрман. Х.Çеменĕ.	1
51	КТВ.Хĕл каçакан вĕçен кайăксем.	1
52	Кукăр сăмса. Г.Луч.	1
53	Хĕл каçни. Н.Сладков.	1
54	Юр пике. В.Эктел.	1
Ĕç телей те савăнăç кӳрет.(8 сех.)		
55	Эпĕ сехет çĕмĕрни. И.Яковлев.	1
56	КТВ. Ырă ĕçсем пурнăçа илем кӳреççĕ.	1
57	Мухтанчăк çерçи (юмах). Н.Иванов.	1
58	Куршанак çыпăçрĕ. Шухши Иванĕ.	1
59	Кулачă (юмах) И.Яковлев, Ĕçчен Нарспи. К.Иванов.	1
60	Пахча хуралçи. Н.Иванов.	1
61	Кăткă Арăсланĕ. Петĕр Яккусен.	1
62	КТВ. Пирĕн йăла-йĕрке.	1
Чĕр чунсем – пирĕн туссем (13 сех.)		
63	Тискер кайăксем. М.Пришвин.	1
64	Ай, пакша! Г.Луч.	1
65	КТВ.Тĕлĕнмелли, пĕлмелли – кашни утăмрах.	1
66	Пурăш. Хв.Уяр, Кăткăсем. А.Хум.	1
67	Чĕкеççем мĕншĕн сивĕннĕ? Г.Луч.	1
68	Юрă ăстисем. Г.Харлампьев.	1
69	Çăмăлттай. М.Пришвин.	1
70	Чăх чĕппи. К.Чуковский çырни тăрăх.	1
71	КТВ. Паттăр та хăюллă çынсем çинчен.	1
72	Мăр-мăр кушак мĕнрен тĕлĕннĕ. В.Сухомлинский.	1
73	Çырла пиççен. Г.Харлампьев.	1
74	Мулкач çури. Б.Заходер.	1
75	КТВ. Манăн анне – чи хитри.	1
Килчĕ ырă çуркунне. (6 сех.)		
76	Тумла. Калина Малина. Пуш уйăхĕнче. Н.Матвеев.	1
77	Çуркунне çитрĕ. «Хресчен сасси» хаçатран. Çуркунне çитсен. К.Иванов.	1
78	Пăр каять. Н.Шелепи, Упа йĕнни. Н.Сладков.	1
4 чĕрĕк.(24сех)		
79	КТВ. Çуркунне ал парать таврана.	1

80	Çурхи сасă. А.Николаев, Çур çеçкисем. М.Козлов.	1
81	Çуркунне. Н.Мартынов, Пĕрремĕш аслати. А.Игнатьев (Ибасов)	1
Ӳсен-тăран тĕнчи.(8 сех)		
82	Пĕр йăхри йывăççем. Н.Матвеев.	1
83	КТВ. Мухтавлă ентешĕмĕр Андриян Николаев.	1
84	Юман. Ç.Элкер çырнинчен.	1
85	Вăрманăн пĕрремĕш кучченеçĕ. Г.Орлов.	1
86	Хурлăхан, ан хурлан. М.Волкова.	1
87	Пулă тăвăнни. Н.Сладков.	1
88	Çумăр. Г.Харлампьев, Каç пулчĕ. Н.Шупуççынни.	1
89	КТВ. Эпир туслă ачасем.	1
Çу уйăхне кĕтĕмĕр.(13сех)		
90	Малтанхи аслати.	1
91	Çумăр ташши.	1
92	КТВ. Пирĕн вăйă карти.	1
93	Аслатиллĕ çумăр. Çуллахи ир.	1
94	Утă çинче вăрманта.	1
95	Утăра. Хирте.	1
96	КТВ. Манăн юратнă кĕнеке.	1
97	Ачасен вулав хăвăртлăхне тĕрĕслесси.	1
98	Çулла вуламалли кĕнекесем.	1
99	Пĕтĕмлетӳ.	1
100	Пĕтĕмлетӳ.	1
101	Пĕтĕмлетӳ.	1
102	Пĕтĕмлетӳ.	1

3 класс

№ п/п	**Раздел** **Тема урока**	Кол-во часов
Ак çитрĕ сентябрь		
1	Литература вулавĕ предметăн 3 –мĕш класс вали палăртнă тĕллевĕсемпе задачисем.	1
2	Калав, калаври сăнарсем, калаври ĕç аталанăвĕ, ăнлавсем.	1
3	Калаври сăнарсем. Ĕç аталанавĕ. Пулăмсем, сăнарсен ĕçĕсемпе хăтланăшĕсен хушшинчи çыхăну.	1
Чăваш çĕршывĕ		
4	Савнă çĕр, Чăваш çĕршывĕ. Чăваш республикин Патшалăх атрибучĕсем.	1
5	Калав ячĕ, теми, тĕп шухăшĕ.	1
6	Сăвăллă хайлав, унти кăмал-туйам, сăнарлăхпа палăртулăх мелĕсем.	1
7	Сăвăлла хайлавсем.	1
8	Чăвашсен юрри-ташши.	1
Кĕркунне		
9	Кĕр пуçламăшĕ.	1
10	Класс тулашĕнчи вулав (КТВ) Шкула, ачасемĕр, шкула!	1
11	Ылтăн кĕркунне.	1
12	Сăнлавлă калав.	1
13	Хайлавăн сюжет аталанăвĕ. Чи çивĕч самант.	1
14	Сăвăласа çырнă сăнлавлă хайлав.	1

15	Тупмалли юмахсем.	1
Халăх сăмахлăхĕ		
16	Вăйă-шăпа юррисем.	1
17	Ача-пача вăййисем.	1
18	Пулмасла халап.	1
19	КТВ. Ĕç– пурнăç илемĕ.	1
20	Çыравçăсем хайланă пулмасла халапсем.	1
21	Юптарусем.	1
Улăп йăхĕнчен эпир, туссем…		
22	Прозăлла юптарусем.	1
23	Мифсем. Улăп халапĕсем.	1
24	Мифсем. Улăп халапĕсем	1
25	Халапсен пурнăçри вырăнĕпе пĕлтерĕшĕ.	1
26	Тĕрлĕ халăх халапĕсем.	1
Юмах юпа тăрринче		
27	Чăваш халăх юмахĕ. Чĕр чун юмахĕсем.	1
28	КТВ Ачалăх – савăк вăхăт	1
29	Тĕрлĕ халăх юмахĕсем. Йăла юмахĕсем.	1
30	Асамлă юмахсем.	1
31	Автор юмахĕсем.	1
Асамлă хĕл		
32	Поэзи хайлавĕсенчи сăнарлăх мелĕсем.	1
33	Хайлаври сăнарсем.	1
34	Юмахра сăнланнă вăхăтпа сăнарсен характерĕн шайлашăвĕ.	1
35	Сăвăласа çырнă илемлĕ хайлавсен кĕввипе чĕлхи.	1
36	Калав теми, тытăмĕ, тĕп шухăшĕ.	1
37	КТВ Асанне арчинчи мерчен.	1
Эпир – сăпайлă ачасем		
38	Н. Карай. «Йăмăк».	1
39	М. Джалиль. «Çывракан ача». Р. Минатуллин «Пулăшакан»	1
40	А Кăлкан «Наян Кампур», А. Галкин «Шăна кăмпин шăпи»	1
41	Н Иванов «Чечек çыххи»	1
42	И Шухши «Кĕрен тӳпе»	1
43	Г. Волков «Пуянлăх хакне çĕклекен çеç пĕлет»	1
44	Л. Ковалюк. «Хăравçă».	1
45	Л. Ковалюк. «Хăравçă».	1
46	КТВ Вăрман калавĕсем.	1
47	А. Ерусланов «Хапхаçă»	1
48	А. Ерусланов «Хапхаçă»	1
49	О. Уайльд. «ХаярУлăп»	1
50	О. Уайльд. «ХаярУлăп»	1
51	О. Уайльд. «ХаярУлăп»	1
52	Исмай Исемпек. «Шăвăç витре»	1
53	К. Ушинский. «Вăрманти ачасем»	1
54	КТВ Çут çанталăк тата эпĕ.	1
55	Пĕтĕмлетӳ урокĕ.	1
Çур хаваслăхĕ		
56	Н. Исмуков. «Çурхи тĕнче», Л. Смолина «Çуркунне пуçланать» сăввисем.	1
57	Н. Некрасов. «Ешĕл шав». Уйăп Мишши «Çурхи вăйă»	1
58	Мĕтри Кипек «Çурхи вăрманта»	1
59	Соколов-Микитов «Вăрманта»	1

60	Г. Снегирев «Малтанхи хĕвел»	1
61	К. Иванов «Çуркунне çитсен»	1
62	Н. Матвеев «Таврана илем кўреççĕ», А. Артемьев «Çурхи кун»	1
63	КТВ. Çут çанталăк тата эпĕ.	1
64	Пĕтемлеў урокĕ.	1
Кĕрленĕ вăрçă çĕр çинче тахçан		
65	А.Алка. «Малтанхи кун».	1
66	А.Галкин. «Çумăр куççулĕ»	1
67	Ю.Николаева «Вăрçă çăкăрĕ»	1
68	Ю.Николаева «Вăрçă çăкăрĕ»	1
69	А.Тимбай. «Хурçă хĕр»	1
70	А.Каттай «Берлинти палăк»	1
71	А.Кипеч.«Çĕр улми сутма кайни».	1
Чĕр чун тĕнчи		
72	Н. Ишентей «Аптраман кăвакалсем»	1
73	С. Элкер «Кашкăрсемпе çапăçни.».	1
74	Н. Иванов «Ăсанпа Хураçка»	1
75	Л. Ковалюк «Мулкач та тутă пултăр»	1
76	Н. Матвеев «Уртăш».	1
77	Н. Матвеев «Çара çерси»	1
78	КТВ Юмах ятăм, юптартăм.	1
79	Н. Матвеев «Каюра»	1
80	Г. Орлов «Кащкăр тавăрăвĕ»	1
81	Калав тĕп шухăшĕ.	1
82	Пĕтĕмлетў урокĕ.	
Ытарайми, асран кайми тăван тавралăх		
83	И. Дубанов «Эл кўлли»	1
84	И. Дубанов «Эл кўлли»	1
85	В. Харитонов. «Çил ачи».	1
86	Г. Орлов «Çухату».	1
87	Г. Орлов Çухату».	1
88	«Çулçўревçĕ вăрăсем».	1
89	«Çулçўревçĕ вăрăсем».	1
90	М. Волкова «Пĕлĕтсем, ăçта васкатăр?»	1
91	Р. Сарпи «Пĕлĕтсем – шурпутексем»	1
92	КТВ Эпир - Яковлев мăнукĕсем.	1
93	Литература жанрĕсем.	1
94	Х. Уяр «Тарăхнă така».	1
95	Х. Уяр «Тарăхнă така».	1
96	Х. Юлташев «Лĕпĕш», У. Мишши «Çуллахи каникул».	1
97	Х. Юлташев «Лĕпĕш», У. Мишши «Çуллахи каникул».	1
98	Г Харламьев «Кўлĕ хĕрринче».	1
99	Г Харламьев «Кўлĕ хĕрринче».	1
100	Литература уявĕ.	1
101	Пĕтĕмлетў калаçăвĕ.	1
102	Пĕтĕмлетў.	1

4класс

№ п/п	УРОК ТЕМИ	Сехетсен шучĕ
	Аван-и, шкул саккийĕ! (2 сех.)	
1.	Ю.Петров «Сентябрь ирĕ». Н.Теветкел «Кĕрхи кăмăл».	1
2.	П.Михайлов «Малтанхи учителе». Иван Шухши «Павăл, Миккуль тата Петĕр».	1
	Килсе çитрĕ тулăх кĕр. (4 сех.)	
3.	Митта Васлейĕ «Кĕрхи илем». В.Харитонов «Кĕрхи вăрманта».	1
4.	А.Смолин «Хур - кайăк çулĕ». Г.Луч «Тăрнасем»..	1
5.	КТВ. Савнă ен – Чăваш çĕршывĕ.	1
6.	Л.Сильвестров «Кĕркунне макăрать». Г.Ефимов «Тумне хывма ĕлкĕреймен».	1
	Ку вăл – ман Тăван çĕршыв (7 сех.)	
7.	Валем Ахун «Тăван чĕлхе». П.Хусанкай «Эп чăваш – ачи».	1
8.	КТВ. Савнă ен – Чăваш çĕршывĕ.	1
9.	И.Я.Яковлев чăваш халăхне панă халал.	
10.	Иван Шухши «Эпĕ – чăваш».	1
11.	КТВ. «Пурнăçран хакли çук».	1
12.	И. П. Прокопьев «Ун ятне этемлĕх манмĕ».	1
13.	Пĕтĕмлетӳ урокĕ.	1
	Пирĕн йăла-йĕрке (2 сех.)	
14.	Хв. Уяр «Йăла – йĕрке».	1
15.	Н.Охотников « Хĕллехи кунсенче».	1
	Атте-анне пурри – телей тата пуянлăх (4 сех.)	
16	Л.Смолина «Сăпка юрри». А.Смолин «Анне – пирĕн тĕнче».	1
17	Ю.Артамонов «Çăкăр». М. Ухсай «Услан кайăк юмахĕ».	1
18	«Анне – чи хаклă çын» проект ĕçĕ.	1
19	КТВ. Ĕлĕкхине аса илсен.	1
20.	Юмахсем.	1
21.	КТВ. Тĕнче тĕрлĕ тĕспе илемлĕ.	1
22.	Улăп халапĕсем.	1
23.	Ваттисен сăмахĕсем.	1
24.	Уяв юррисем. Вăйă юррисем. Сюжетлă юрăсем.	1
25.	Халапсем.	1
26.	КТВ. Тĕнче тĕрлĕ тĕспе илемлĕ.	1
27.	Халăх юррисем.	1
	Шурă юр çусассăн (4 сех.)	
28.	Н. Сладков «Пĕрремĕш юр».	1
29.	Н. Сладков «Кайăксем ăçта çывăраççĕ».	1
30	Г. Орлов «Кăрлач».	1
31	КТВ. «Хĕл асамçă». Писательсем çут çанталăк çинчен.	1
	Кусем - манăн туссем (6 сех.)	
32	Иван Шухши «Çил çуна».	1
33.	А.Галкин «Математика мыскари».	1
34.	В.Дмитриев «Чаплă парне». (Пьеса)	1
35.	КТВ Ачалăхăн асамлă асамачĕ.	1
36	Джек Лондон « Киш çинчен çӳрекен халап».	1
37.	К. Груйя «Пакăлти».	1
	Ырăпа усал (6 сех.)	
38	Л.Мартьянова «Чĕлхесĕр Иван».	1

39	П.Мажоров «Хăйма вăрри».	1
40	М.Горький «Эрхип мучипе Ленька».	1
41	Оскар Уайльд «Çывăх тус».	1
42	«Манăн çывăх тус» проект ĕçĕ.	1
43	КТВ. Ĕлĕкхине аса илсен.	1
	Усен-тăран тĕнчинче (3 сех.)	
44.	Юхма Мишши «Курăк академикĕ».	1
45	М. Ахманэ «Çумăр хыççăн вăрманта».	1
46	А.Артемьев «Елюк сăртĕнче».	1
	Çуркунне çитсессĕн (5 сех.)	
47	КТВ. Çут тĕнче ытамĕнче. Çуркунне çинчен писательсем.	1
48.	Н.Прокопьев «Çуркунне пуçланать». К.Турхан «Çуркунне».	1
49	Г.Орлов «Курак». А.Савельев «Шăнкăрч килни».	1
50.	Н.Матвеев «Çĕр ыйхăран вăранать». С.Есенин «Сенкер май».	1
51.	Пĕтĕмлетӳ урокĕ.	
	Чĕр чунсем – пирĕн туссем (7 сех	
52.	А. Кăлкан. Юптару «Йытăпа кушак».	1
53	С.Садал «Сăвăр куççулĕ».	1
54	КТВ. Чĕр чунсем çинчен писательсем.	1
55	Хв.Уяр «Лашана çăлни».	1
56	А.Куприн « Парпуспа Шульккă».	1
57	В. Бианки «Раксем ăçта хĕл каçаççĕ?»	1
58.	КТВ. «Ачалăхăн асамлă асамачĕ».	1
	Вăрçă кĕрленĕ чух (5 сех.)	
59	Н. Евстафьев. Амăш пилĕ. М. Джалиль. Урасăр.	1
60.	А. Ĕçхĕл. Ĕççинче. А.А.Клементьев. Эпир çĕнтертĕмĕр.	1
61.	**Пĕтĕмлетӳ тĕрĕслев ĕçĕ.** Вулав техникине тĕрĕслени.	1
62.	Тĕл-пулу урок. Ветеран аса илĕвне çырса кăтартатпăр.	1
63.	КТВ. «Ылханлă вăрçă çулĕсем».	1
	Çу пуçланчĕ (5 сех.)	
64.	Г.Фёдоров. Çу Çитрĕ.	1
65	Г.Орлов. Суллахи вăрманта.	1
66	Г.Орлов. Август.	1
67.	Экскурси-урок. Тăван тавралăх.	1
68	Пĕтĕмлетӳ урокĕ.	1

Литература вулав ăслайĕсемпе хăнăхăвĕсен тĕрĕслесе хакласси
1 класс

Пĕтĕмĕшле тĕрĕслев урокĕ – вулав хăвăртлăхне тĕрĕслесси. Вулав хăвăртлăхне тĕрĕслемелли текст:

Пăр каять.

Кăçал çуркунне ир килчĕ. Хĕвел хытă хĕртнипе юр васкаса ирĕлчĕ, çырмана шыв анса тулчĕ. Ача-пăча пĕве пĕвелет, шыв арманĕ авăртать… Ытла та илемлĕ çуркунне!
Пĕтĕм ял-йыш Пăла урлă хывнă кĕпере пăр илсе каясран сыхлама тухнă. Унччен те пулмарĕ – кай енчен Пăла çĕкленсе килнĕн туйăнса кайрĕ. Пăр шатăртатать, çырана пыра-пыра çапать, кĕпер силленсе çеç тăрать.
Акă пăр йăтăнса килчĕ, кĕпере çўлелле çĕклесе илчĕ те ун айĕнчи сăвайсене шатăртаттарса çĕмĕрсе кайрĕ.. Тĕлĕнмелле: канатсемпе пур енчен те çирĕп çыхса лартнă кĕпер ванмарĕ, тĕрĕс-тĕкел тăрса юлчĕ. Вăл аслă Пăла урлă яланхи пекех мăнаçлăн карăнса выртать.
Халăх тăрăшни сая каймарĕ. Ахальтен маар иккен çав: «Пĕр çын сурать – типсе пырать – халăх сурать – кўлĕ пулать» - тенĕ ваттисем. (115 сăмах).

Геннадий Мальцев

Вĕренекенсен вулав пахалăхĕсене текстпа мĕнле ĕçленине шута илсе хаклаççĕ. Вулав ăслай хăнăхăвĕсене хакласси 1-мĕш класăн программипе килĕшсе тăмалла.
1-мĕш класра отметка лартмастпăр. Ача нормăна пурнăçланă е пурнăçламан. 20 - 25 сăмах вулать пулсан – нормăна пурнăçланă, сахалрах пулсан – пурнăçлайман.

2 класс

Ачасен вулав хăвăртлăхне тĕрĕслесси..

Ăмăрткайăкпа кушак.

Ял хыçенче кушак хайĕн çурисемпе савăнса вылянă. Çурхи хĕвел савăнса пăхнă. Кушакăн печĕк çемйи те телейлĕ пулнă. Кĕтмен çĕртен амăрткайăк вĕссе килнĕ.вăл çиçĕм пек вирхĕнсе аннă та кушакăн пĕр çурине ярса илнĕ. Анчах ăмăрткайăк çўлелле çĕкленме ĕлкĕреймен. Ушак ăна савăрса та тытнă. Сăикан кйăк кушак çурине парахна та унăн амашĕпе сапăсма пусланă.
Ăмарткайăк çунаттисем вăйлă, сăмси çирĕп. Урисем вăрам та кукăр чĕрнеллĕ пулнă. Вăл кушак самне тапăлтарнă, тирне çурнă. Унăн хăрах кусне шатарнă. Кушаке сапах та харсăр çапăçнă. Вал чĕрнисемпе кайăка кайăка çирĕп ярса тытнă, çунаттисене çыртса амантнă.
Акă кушак ерипенех çĕнтерме пуçланă. Кайăк çаплах вăйлă пулнă-ха. Кушаке вара йăлтах ывăнса ситнĕ. Вăл, юлашки вăйне пухса. Амăрткайăк сине сикнĕ, ăна сер çине туртса антарнă. Пер самантрах кушак кайăкăн пусне сыртса та çемернĕ. Унтан, хай суранĕсене манса. Аманнă çурине çуласа ачашлама тытăннă.
К.Д.Ушинский

Литература вулав аслайĕсемпе хăнăхăвĕсене тĕрĕслесе хакласси.

«5» паллă çакăн пек чухне лартмалла: ача текста тĕрĕс вулать пулсан;
1-меш сурсулта текста тикес, сыпакан-сыпакан, хаш-пер самахсене сыпакламасар минутра 30 (ăшра 45) сăмахран кая маар вулать.
2-меш сурсулта текста туллии самахан (хаш-пер самахсене сес сыпакласа), минутра 50 (ашра 600 самахран кая маар, самахсене, сасасене терес, пасмасар, сыпаксемпе сас паллисене выранепе ылмаштармасар, самахсенчи пусамсене терес туса, предложенисене весенчи чарану паллисене паханса тивесле чаранусемпе, интонаципе вулать; текстри палламан самахсене асархама пултарать; юмаха, калава, савва пер- перинчен уйарма, вулани тата тестри укерчексем синчен йеркипе, сыхануллан каласа пама, верентекен ыйтавесем тарах текстпа еслеме пелет; санарсен есесемпе хатланавесене салтавлама пултарать; пахмасар каламалли сава текстне сиреп пелет, анна терес те палартулла, тивесле интонаципе каласа парать.

«4» палла сакан пек чухне лартмалла: ача вулана текста анланать пусан;
1-меш сурсулта пер тикессен, самахсене вакламасар(йывар самахсене сыпакласа), минутра 25 самахран кая маар вулать;
2-меш сурсулта пер тикессен, самахсене вакламасар (йывар самахсене сыпакласа) минутра 40 самахран кая маар вулать

3» палла сакан пек чухне лартмалла: ача мен вуланине верентекен пулашнипе сес анланса илет пулсан;
1-меш сурсулта текста такана-такана, самахсене вакласа (хаш-пер самахсене сес туллин) минутра 25 самахран кая маар вулать;
2-меш сурсулта тикессен, самахсене вакласа (хаш-пер самахсене туллин) минутра 35 самахран кая маар вулать, анчах самахсемпе сыпаксене 3-4 серте пер-перинпе патраштарать, сиктерсе хаварать, выранепе улаштарать, самахсемпе предложенисем хушшинчи чаранусене терес тумасть; мен синчен вуланине каласа пана чухне пуплев йанашесем тавать, весене верентекен пулашнипе сес турлетет; пахмасар каламалли сава текстне сирепех пелмест.

«2» палла сакан пек чухне лартмалла: ача верентекен ыйтавесем пулашнипе те текста анланаймасть;
1-меш сурсулта сас паллисемпе 20 самахран кая маар вулать;
2-меш сурсулта такана-такана, самахсене сыпакласа, минутра 30 самахран кая мар, сыпаксене, сасасене 6 серте пер-перинпе патраштарса, сиктерсе хаварса, ылмаштарса вулать, самахсемпе предложенисем хушшинчи чаранусене тума пелмест; текст ашлахне верентекен пулашнипе те каласа параймасть; сава тексчен пысак пайне пахмасар калаймасть.
«1» палла сакан пек чухне лартмалла: ача уйрам сас паллин каласа та вулама та пелмест; печек савва пахмасар калама веренеймест.

3 класс
Кăвакарчăн

Пĕррехинче çуллахи кун кил картинче ман ума кăвакарчăн вăшт анса ларчĕ. Çав хушăра пуç çийĕнченех икĕ хурчка вĕçсе иртрĕ. «Вăн мĕн иккен», - терĕм.

Кавакарчăна тытса чĕрçи çине лартрăм. Хăй чĕтрет. Хурчкасенчен хытă хăранă. Ăна çăкăр тĕпретсе патăм – вăл активмерĕ. Вĕçсе каясшăн пĕрмай аяккалла туртăнчĕ.

«Туссем кĕтеççĕ пуль. Каях эппин», - килĕшрĕм унпа.

Вăл пўрт умĕнчи йăмра çўллĕш вĕçсе хăпарчĕ-и, хăпараймарĕ–и - ун патне паçăрхи хурчкасем вирхĕнсе пычĕç. Пĕри ăна чĕрнисемпе çаклатса та илчĕ.

Тăпăлса тухнă кăвакарчăн тĕкĕсем сывлăшра вĕлтĕртетсе вĕçнине хурланса пăхса тăтăм.

(82 сăмах) Николай Карай, «Асамат кĕперĕ 3», 59-60 стр.

Ыйтусем:
1. Калавăн тĕп шухăшĕ?
2. Ĕç хăçан пулса иртнĕ?
3. Кăвакарчăн мĕнрен хăранă?
4. Калав мĕнле вĕçленнĕ?
5. Кăвакарчăна çăлса юлма пулатччĕ-и? Мĕнле?

Литература вулав аслайĕсемпе хăнăхăвĕсене тĕрĕслесе хакласси.
«5» паллă çакăн пек чухне лартмалла: ача текста тĕрĕс вулать пулсан;
1-меш сурсулта текста туллии самахан (перремеш хут тел пулна самахсене сыпакласа), пер тикессен, тивесле интонаципе минутра 65 (ашра 80) самахран кая мар вулать.
2-меш сур султа текста терес анланса , пер тикессен, самахсене вакламасар, текст пелтерешепе шухашне шута илсе тивесле интонаципе (хаварт е хуллен, сасса хапартса е хапартмасар, логика пусамесемпе тахтавсем туса) минутра 75 (ашра 80) самахран кая мар вулать, вуланине туллин, кескен е суйлавла каласа пама, пысаках мар текст пайесене харкам

теллен уйарса ят пама, ансар план тарах каласа пама, ыйтусене хуравлама, шухашне текстри теслехпе сиреплетме, хайлаван теп шухашне ваттисен самахесемпе тата каларашесемпе палартма, текст асамласа каласа пана чухне санарла самахсемпе уса курма пелет, автор герой сине менле куспа пахнине, сава калав, юптару, пьеса ансат уйрамлахсене чухлать, пахмасар каламалли памалли сава текстне сиреп пелет, ана терес те палартулла каласа парать.
«4» палла сакан пек чухне лартмалла: ача вулана текста анланать пусан;
1-меш сур султа текста палартуллан, самахсене вакламасар (йывар самахсене сыпакласа), вулав тереслехне асархаса, йанашсене турлетсе пырса, минутра 50 самахран кая мар вулать;
2-меш сур султа вулв хавартлахе минутра 65 самахран кая мар, вулавра 1-2 йанаш, ача ана хайех турлетет; савва палартулллан, тивесле интонауипе пахмасар каласа пама пелет, анчах та пысаках мар йанашсем (пер самахах темисе хут калани, патраштарни ытти те) тавать.
«3» палла сакан пек чухне лартмалла: ача мен вуланине верентекен пулашнипе сес анланса илет пулсан;
1-меш сур султа текста туллин самахан (хашпер самахсене вакласа), сасса улаштармасар минутра 50 самахран кая маар вулать;
2-меш сур султа вулв хавартлахе минутра 60 самахран кая мар вулать, ача самахсене, сыпаксемпе сасасене 4-6 серте патраштарса, сиктерсе хаварса весене выранепе ылмаштарса, самахсенчи пусамсене терес мартуса вулать, мен синчен вуланинесыханулла каласа пама пелмест, текст пайесене уйарса ят пама верентусе пулашнипе сес пултарать, пуплев йанашесем тавать, весене пулашмасар турлетеймест; пахмасар каламалли савва сирепех пелмест.
«2» палла сакан пек чухне лартмалла:
веренекен ача 1-меш сур султа сасса улаштармасар, самахсене вакласа минутра 35 самахран кая маар вулать;
2-меш сурсулта хашпер самахсене сес вакламасар минутра 45 самахран кая мар; 6 йанашран ытларах тавать; мен вуланине патраштарса, сыханусар каласа парать; верентекен ыйтавесемпе те текстан пайесене уйарма пелмаст; савван пысак пайне пахмасар калаймасть.
«1» палла сакан пек чухне лартмалла: ача самахсене сыпакласа та вулаймасть; мен вуланине анланмасть, каласа параймасть, савва пахмасар каласа пама пелмест.

4 класс
Август

Мĕн кăна тумасть пулĕ çĕр çынни! Алли ун пур çĕре те вăхăтра ĕлкĕрет. Халăха август пысăк пурлăх пама пулнă, халĕ вăлах çавна илме, йăлтах тирпейлĕ пуçтарса кĕртме васкать.
Вăрах хушă, ир те каç та, июльти евĕрех, ăшă тăрать. Çумăр та сайра хутра çеç çăвать. Кирлех те мар вăл халĕ. (50) Хăйĕн юлашки кунĕсенче тин август, хресченшĕн ырми-канми тăрăшса ĕшеннĕскер, сулхăн çурçĕр варкăшне çĕнеймен, ăшăтайми пулса çитет. (67) Вăл вара, татах ырă ĕç туса хăварас пек, çут çанталăк светофорĕн симĕс çутине унта та кунта васкасах сарăпа улăштарма пикенет. (87)«Асăрханăр: сивĕсем килеççĕ, уй-хирти, улăх-пахчари ĕçсене вăраха на ярăр, часрах пĕтерĕр», - тесшĕн пек вăл пире.(104)
Вăрманта кĕтмел пиçет. Тепĕр чух вăл, ăнса пулнă çул, тем анлăш лаптăка пĕтĕмпех хĕп-хĕрлĕ çырла-шăрçапа витсе хурать. Пĕрлĕхен те тăртаннă. Ăна хăш-пĕр кайăксем уйрăмах хытă юратаççĕ. (133) Сиплĕхлине сиснĕ пуль çав. Хура хăмла çырлин тĕми вара хăй çумĕнчен пĕрре те ахаль ирттерсе ярасшăн мар. (150) Йĕплĕ хунавĕ çиппипе тытса чарса та пулин тутлă çимĕçне тутанса пăхмалăх е илсе каймалăхах таттарма тăрăшать. (166)

(Георгий Орлов)

Критерия оценивания для 4 класса
по чтению на чувашском языке

Оценка	1 полугодие	2 полугодие
«5»	Более 80 слов	Более 100 слов
«4»	70 слов	85 слов
«3»	65 слов	80 слов
«2»	Менее 60 слов	Менее 70 слов